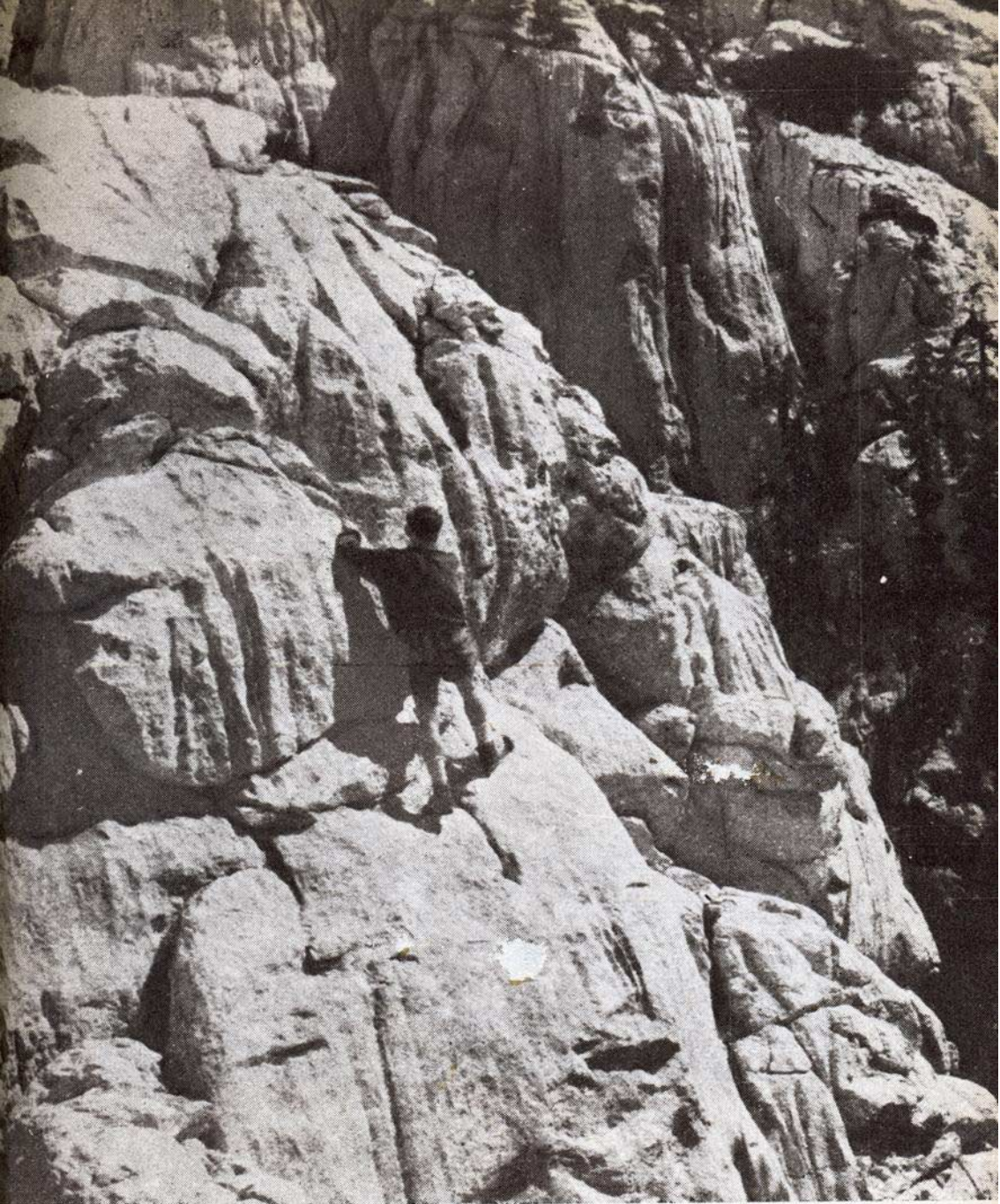

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Nostre Montagne« — Rivista della Federazione Alpina Croata
»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the Alpine Association of Croatia
»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Uprava: Zagreb, Gajeva 2a, polukat, telefon 37-316

Urednik: dr. Željko Poljak, Zagreb, Škrlčeva 25/I

Redakcioni odbor: prof. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Pero Lučić-Roki
i dr. Miljenko Rendulić

Izlazi u 6 dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 400 Dinara, a za ustanove, društva i poduzeća 1000 Dinara. Cijena pojedinom broju 150 Dinara

Stamparija »Borba«, Zagreb, Preradovićeveva 21

GODINA XI.

SVIBANJ — LIPANJ

BROJ 5-6

S A D R Ź A J

Ilija Bastašić: Tragom ustanika po Žumberku	105
Mirko Marković: Prof. dr. Josip Poljak	111
Petar Lučić-Roki: Velebitski usamljenik	115
Ivan Gušić: Novogodišnji izlet u Rožanske kukove	118
Dr. Željko Poljak: Vidova gora	128
Miljenko Matz: U Kokrškoj Kočni	134
Miroslav Mužina: Planinarske šetnje 80-godišnjaka	138
Prof. Josip Baugut: Što je planinarenje?	139
* * * Karlovačka magistrala	142
* * * Vijesti	144

Slika na naslovnoj strani:

U Rožanskim kukovima u Velebitu

Foto: Dr. Z. Poljak

NAŠE PLANINE

GODINA XI.

SVIBANJ – LIPANJ

BROJ 5–6

Ilija Bastašić

Tragom ustanika po Žumberku

Poznata je planinarska upornost i odlučnost, a to se pokazalo i ovaj puta. Kiša je lijevala bez prestanka, sivi teški oblaci visili su i kao da su se željeli izliti. Trinaest upornih planinara nije odustalo.

18. IV. 1959. u 15 sati krenuli smo iz Zagreba u pravcu Kostanjevice. Pokraj nas je promicala Slovenija. Krka nas je pratila uporno, zelena i nabujala. Autoput, čvrst kao graditelji, pružao se u brda i tamo nestajao.

Pogled s Ječmenišća na Geru u Žumberku

Utonuo je kao bijela traka u zamagljenu daljinu. Nismo imali dugo sreće voziti se autoputom. Uskoro je autobus stenjao po uskoj cesti koja se protezala brdima. No ipak je lijepa cesta u planini. Smjelo se izviđa i kao da žuri prema okukama i serpentinama. Prekrasan je pogled sa zavoja. Uvijek nešto novo. Pogled bježi u dolinu gdje se bjelasa Krka.

Slovenska sela u Gorjancima izgledala su siromašno u ovom sumornom poslijepodnevu. Malene kućice buljile su zatvorenim prozorima. Na Sloven-

skom Oštrcu sišli smo do ugljenara. Kuću smo prepoznali po crnim vrećama ispod strehe.

»Hej, gdje je Franc?« — pitao je Ilija, vođa puta, postariju ženu. Ona je unišla u kuću i na pocrnjelom, sivom okviru prozora uskoro se pojavio Franc. Izašao je odmah napolje crn kao dimnjačar, okrpan, s nakrivljenom kapom slomljena oboda. Na licu mu osmjeħ, a oči plave kao daljina, bile su dobre kao i on sam. Prepoznao je Iliju. Čovjek bi očekivao topao zagrljaj, no oni su jedan drugom stisnuli ruke neizmjereno toplo, smijali se i gladili jedan drugog pogledima, kao da govore:

»Hej tko bi se nadao nakon toliko godina!« Čudni su susreti starih ratnih drugova! Srdačan je bio taj razgovor. Slušali smo napregnuto ova dva čovjeka iz revolucije.

»Sjećaš li se onih pušaka, a, Franc?« Nitko ne bi mogao po licu ovog dobrog ugljenara naslutiti koliko je zaslužan za NOP.

Tada, u aprilu 1941. godine, kada su svaka puška i svaki metak bili neprocjenjivo bogatstvo, ugljenar Franc iz Oštrca dao je svoj prilog narodnoj revoluciji. Organizator i sekretar partijske organizacije na Žumberku, drug Ilija, jednog ranog jutra povezao se lično sa Francom u šumi kod ugljenice. U početku je Franc bio nepovjerljiv. Ilija je pokušavao uvjeriti ga kako je oružje potrebno za otpor protiv fašizma, koji priprema KPJ.

»Dati ću ako daš novaca«.

Lukav odgovor, jer, kako on kaže: »Vrag će ga znati tko je taj čovjek koji se prikazuje ovdje u šumi komunistom!«

»Poslije sam davao besplatno« — kaže Franc. Slijedeće dvije puške i 300 metaka Franc je dao bez pogovora i bez para. Sada obavijen u oblak zadovoljstva, pušeći cigaretu, razvukao je usta u šeretski osmjeħ.

»Kad sam već predao desetak pušaka postalo je onima malo sumnjivo, a Franc u planinu, u partizane«. Pričao je stalno sa osmjeħom, ali nam je pri tome dobio istinu u lice.

»Znate, koja god se vlast dosad promijenila ja sam bio ugljenar i ostat ću to do smrti«. Bilo je malo gorčine u tom osmjeħu. Kad smo odlazili dugo je gledao za nama. Razmišljali smo o revoluciji, o ovakvim malim ljudima koji se skromno smiješe kad pričaju o sebi. To su heroji naše revolucije, ljudi koji su dali u riziku svoj skroman dio za bolji život. Cijelim putem razmišljali smo o Francu i o mnogim takvima. Malena kućica kao da se prijazno smiješila Francovim osmjeħom.

Tek što smo se malo uspeli uz cestu zastali smo kod napuštene t. zv. Aleksandrove koće. Nekako je nježno ščućurena ispod ogromnih lipa. One su šumile tiho i kao da su govorile o danima otišlim u nepovrat. 1942. god. tu je bio smješten štab bataljona »Jože Vlahovića« s nekoliko ranjenika bez liječnika. Kad su se partizani u morni vraćali iz akcije, ona ih je dočekivala i pružala ruke odmora. I sada stoji umorno od osamljenosti. Trebalo bi postaviti neku ploču na sjećanje.

Priroda je oko nas lijepa, divlja, puna čari, ali kiša i dalje lije upornoću vječnosti. Bili smo zadovoljni kad je iz šume provirio planinarski dom. Nismo bili umorni, jer nismo imali biti od čega. Dom na Polonu ukusno je uređen. Poslije večere nastalo je partizansko veselje s pjesmom. U tom predjelu punom tišine, pjesma je lijepa. Njena jeka se razbijala i odlazila u gusto tijesto mraka. Vani je kiša šumila zajedno s vjetrom.

Ovdje se kočoperimo a kako je tek bilo u partizanima, u stotinama dugih marševa i počinaka na hladnoj zemlji.

Sutradan oko 10 sati kiša je počela jenjavati i mi smo se otputili u planinu, sivu, neprivlačnu u oblačnom jutru. Prolazili smo kroz prekrasne livade i pitome gajeve. Nebo je bilo sivo, bezizgledno. Koraci gaze zelenu travu, zemlja pišti kao da plače.

Kaštanica, dolina pod vrhom Sv. Gere

Foto: dr. Z. Poljak

Prošli smo jednim djelom Crvene staze. Zaista je ta staza crvena. Crvena od krvi ranjenika. Put tih ranjenika vodi u zemunicu pod Trdinovim vrhom. Bili su to teški dani. Borci nose ranjenike na nosilima, a i sami se osjećaju kao oni. Koraci tada glavinjaju od gladi, kosti pucaju od muke, ranjenik stenje bolno da se srce kida, no jedno je jasno, — treba spasiti druga. Makar i sebe žrtvovati za njega. I tada se izvija pjesma široka i dirljiva. S nosila se smiješi ranjenik, osmjehom bolnim i unakaženim. Čudna je snaga pjesme. Kad si već toliko umoran da pomišljaš sjesti i umrijeti, tada se s pjesmom zaboravi na umor. I mi smo zapjevali u slavu tih ranjenika od kojih su mnogi poginuli na stazama Slobode.

Vidici brda utonuli u maglu pomaljaju se pred nama. Uspinjemo se, a smreke, nijemi svjedoci prošlosti, prate nas i kao da govore: »Da, vi ste otišli i vraćate se da otkinete malo ove tišine, lijepe, svečane, gdje priroda sa stablima drži vječno počasnu stražu palim drugovima«.

Dolazimo do Pogane jame. Zastali smo kod izvora, koji je nazvan »partizanski zdenac života«. Putovi partizana ovdje su se ukrštavali. Svečanu

tišinu narušava jedino žubor vode, koja u neposrednoj blizini ponire. Pusto je ovdje. Zamišljamo umorne, žedne i iscrpljene partizane, kako žednim gutljajima grabe ovu blagodat prirode. Povrh »zdenca partizanskog života« nalazila se partizanska baza za dizanje ustanka u Žumberku i Gorjancima.

Tu pod krošnjama bukava, sivih i lijepih, u stremljenju k visini i svijetlu, živjeli su partizani. Bio je to zelen krov kroz koji se čas probijala zraka sunca i pomilovala ih, a čas su ih kapi kiše nemilosrdno prale. Ležali su na hladnoj i vlažnoj zemlji. Jedino, što još govori, da se tu nekad vodila borba je drvo probijeno mecima. Vrijeme je uništilo tragove, a ostala su samo sjećanja, uskoro će i ona izblijediti.

Jednog dana ustaše su otkrili ovu bazu i napali je. U bazi je ostao partizan Jura, teško bolestan od trbušnog tifusa. Partizani ga nisu dospjeli ponijeti sa sobom i on je ostao na milost i nemilost ustašama, koji sa svih strana nadmoćno nadiru prema bazi. Kraj njega je ostala drugarica Ljubica Bastašić, koja ga je zatrpala lišćem i granjem i zatim posljednja napustila bazu. Stalno nas je mučila pomisao na njega. Ljubica mu je rekla neka bude tih i neka ne daje glasa od sebe, kako ga ne bi otkrili i ubili ustaše. Kad smo se vratili Juru smo našli živog i nedirnutog.

»Bilo je užasno. Na par koračaja ustaše su prolazili, lišće šuštalalo i svaki korak bio je velika strepnja u mom srcu. Jedan je već bio na korak od mene. Netko ga je tada zovnuo i on na moju sreću skrene. Naišli su na ognjište s hranom. Razbacali ga i zapalili dvije sive podrtine od šatora. Uz bukvu se šćućurio magarac Miško, tvrdoglav kao i svi drugi. Ustaše su se oborili na njega, svezali ga i stavili mu partizansku kapu na glavu, strpali ga u kamion i odvezli u Zagreb. Nema izvora iz kojeg bi se doznala njegova daljnja sudbina«.

Došli smo na visoravan, ispresijecanu potocima, nabujalim od kiše. Kolona polagano gmiže nizbrdo. Na čelu je Bobi u sobovim hlačama. Za njim se klatari Đuro, ravan kao svijeća, a Mate klima na začelju malo krivim nogama. Potoci teku preko livada i slijevaju se u špilju, čije crno ždrijelo zijeva nasred livade i guta dugim gutljajima vodu.

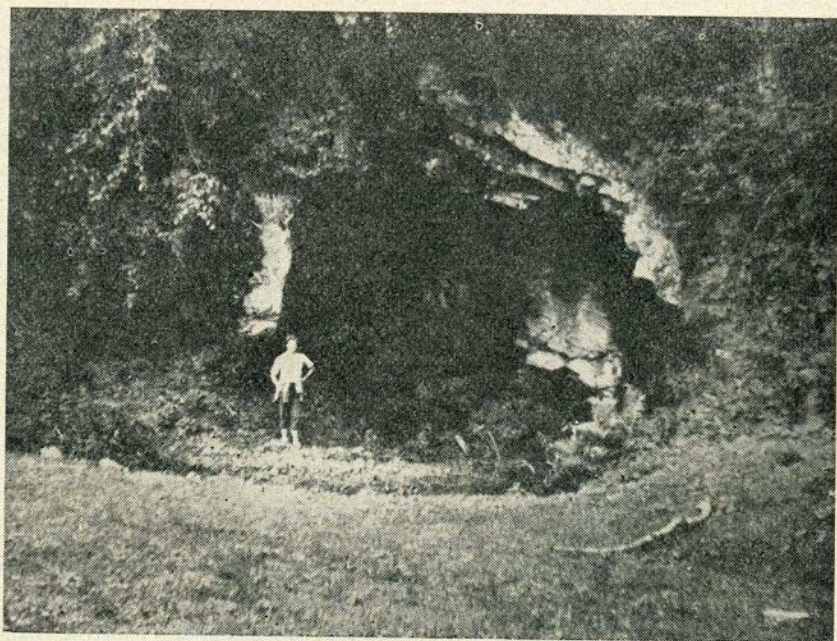
Koliko neiskorištenih terena za skijanje, koliko lijepe tišine i opojnog svježeg mirisa trave. Gera, najviši vrh kao crna tjelesina savila se u hrptu, a preko nje jure još crniji oblaci. Livada je šarena od planinskog cvijeća. Nazubljeni vrhovi planina Slovenije su nejasne siluete u daljini, zavijene u oblacima i vire kao otoci beskrajnog maglenog mora. Livada iza livade pružaju se a mi razmišljamo o skijama kada je toliko lijepo juriti po bjelelini snijega, kada misli lete brzinom snježne prašine.

Ispod nas smjestilo se selo Grič sa nekoliko naherenih kućica. Ovo selo se najviše uvuklo u planinu, u njeno zakrilje. Tu je u septembru 1941. godine vođena borba. U toj krvavoj borbi poginuo je komunistički Joža Turković iz Zagreba, zamjenik komesara, a zarobljen komandant odreda španjolski dobrovoljac Cvjetko Flores. Spuštamo se u slijedeće selo. To je Petričko selo, nalazi se na cesti koja vodi za Samobor.

Dočekao nas je Maks. Brkat, ima svojih 60 godina, bio je prvi partizanski odbornik u svom selu.

»A, bogati, to si ti Ilija!« Poveo se razgovor o ratu uz pjesmu »Konjuh planino«. Vodio je Đuro snažnim glasom. Zapjevao je i Maks, samo što mu je glas škripao.

Mi planinari stopili smo se sa seljacima, isto onako kao partizani, pre-
nijeli se među njih i zato je naša zajednička pjesma bila topla, puna nekog
bratskog zbliženja. Seljaci su pušili i pričali o nedavnoj prošlosti. Bili bi
još dugo ostali, ali su nas oblaci stalno tjerovali naprijed. Gazili smo blato,
meko i ljepivo. Pred nama se nalazi Kalje. Nekoliko ostataka kuća svjedoči
o teškoj borbi 1942. godine. Drvored smreka stoji pokraj ruševina i spo-
menika. Uvelo cvijeće podrhtavalo je pod vjetrom a kamen spomenika siv
stajao je nijesmo kao i mi, slušajući o onima, u čiju je slavu podignut.
Čovjek je pričao tiho, bojeći se da ne povrijedi tišinu, a mi smo stajali
oborene glave. Evo njegove priče pune dirljivosti.

Pogana jama u Žumberku

Foto: dr. Z. Poljak

1942. godine tu je izginula omladinska četa u borbi sa ustašama. Po-
ginula je omladina ovog kraja. Uzavrela krv utihnula je. Nestali su mladi
životi, puni stremljenja ka boljem, jer — oni su se pobunili protiv starog.
Meci su pljuštali po kamenu a kamen je ječao od udaraca metaka, plačući
za njima. Bio je to cvijet omladine ovog kraja. Od 1935. godine njih je
odgajala vjerno i roditeljski Komunistička partija Žumberka i na njen poziv
oni su se kao jedan odazvali u krvavu borbu, u kojoj su jednog jedinog
dana, jesenjskog hladnog jutra, dali svoje dragocjene živote, — za Slobodu,
za Pravdu, za bolju sutrašnjicu. Ti omladinci su znali cijeniti život, njegove
teškoće i potrebe, a što je najvažnije, znali su voliti čovjeka i njegovo
pravo. Njihov ideal je bio društvo bez eksploatacije čovjeka po čovjeku.

Najteži trenutak bio je preostalima, kad su morali ubiti teško ranjenog
druga da ne padne u ruke ustašama. Nema teže stvari u životu od toga.
Draža ti je vlastita smrt nego taj čin. Jesen je to jutro plakala za njima,

kiša je padala a vjetar milovao njihove kovrčave kose, za njima su ostale voljene djevojke. Tek su krenuli u život ogromnim koracima a sad su ih prekinuli fašistički rafali.

Nakon tri mjeseca ponovno je oslobođen Žumberak. Najdirljiviji je bio trenutak susret majki s ugaslim životom sinova. Njihovo samotno naricanje prodiralo je do dna srca. Milovale su kosti i ostatke leševa, koje su raznijeli psi, lisice i gavrani. Pokopale su ih, a crne marama i bore ispunjene suzama zamijenile su njihov materinski smješak.

»Bilo mi je najteže, — priča Ilija — kad sam sreo jednu ženu. U plahti je nosila svog sina, ostatke njegove snažne figure. Njen sin bio mi je učenik u SKOJ-evskoj grupi. Majka se bacila predamnom naručući:

»Vrati mi sina!«

Ilija je bio tvrd, naučen da gleda smrti u oči, no tada je i nehotice spustio dvije suze.

»Evo to ti je poklon, oprosti mi«. Nije imao u tim trenucima snage uvjeravati je, jer majci pripada njeno pravo da traži život sina. Ona ga je othranila, a rat je oduzeo njegov život. Minutom šutnje odali smo počast ovim mladim herojima. Takvi momenti se ne zaboravljaju. Oni nas obavezuju da i dalje ostanemo vjerni općoj stvari. Zapamtili smo ovu tužnu priču, najtužniju priču ovoga kraja. Suze su bile lijek, jer je srce stezala žalost za tim omladincima. Oči očevidaca i učesnika ove borbe bile su vlažne a glas im je podrhtavao. Teško smo ponovno postali razgovorljivi. Kolona je gazila zemlju meku od kiše i činilo nam se da ovo sivo nebo plače za njima.

Duboka hladna kotlina nalazila se pred nama. Probijali smo se kroz gusto grmlje. Nekad je ovdje bila staza, a sad se vodič opravdava zbog toga što ju je progutala šikara. Mi smo ga razumjeli, jer se to često događa na našim putovima. S desne strane na sivoj bukvi nalazi se petokraka zvijezda sa urezanom godinom 1932. Već tada su djelovali komunisti u ovom za bačenom kraju. Ovo drvo je njihov spomenik. Čovjek, koji je to urezao, skromno korača s nama i moli pogledom da slikom ovjekovječimo njegovu uspomenu.

Sve do Japetića pratila nas je gusta kiša, no konačno ipak je prestala. Vjetar je bio hladan a mi umorni. Stajali smo u tihom sutonu i gledali u daljinu. Tamo daleko nazirao se Triglav. Lijepe su planine u spremanju na počinak. Noć u planini nastupa brzo i veličanstveno. Vjetar je utihnuo, a lokvice su svjetlucale pod mjesečevim svjetlom, koji se nazirao kroz pukotine oblaka. Vjetar je rastjerao oblake, a noć je mirisala svježinom. Stabla su bila umivena kišom, a negdje daleko, možda u Dragonošu, svjetlucala su svijetla i čuo se lavež pasa. Dom se prijazno svijetlio iz mraka a u daljini Karlovac je titrao u noćnom životu. Razmišljali smo: — Vratit ćemo se stara sjenovita planino, ali tek kad se okupaš u svijetlim zrakama sunca! Sutra dan smo krenuli prema Bregani puni dojmova nezaboravnih i lijepih. Svi smo bili zadovoljni. Upoznali smo jedan novi ustanički kraj Žumberka.

Prof. dr. Josip Poljak

Tiho, skromno, bez ikakvih proslava navršilo se lani pedeset godina od prvog pohoda u Velebit, kojim je naš ugledni geološki stručnjak i planinar prof. dr. Josip Poljak, ravnatelj Geološkog muzeja u Zagrebu, započeo svoj naučni i planinarski rad na istraživanju Velebitskog gorja i Dinarskih planina.

Ime prof. dr. Josipa Poljaka ima poseban značaj za hrvatsko planinarstvo i istraživanje hrvatskog krša. Malo je u nas bilo ljudi, koji su prije pedeset i više godina nastojali naše prirodoslovne nauke podignuti na stupanj

svjetske vrijednosti. Uz to je zasluga prof. Poljaka i u tome što je nastavio tradiciju naših prirodoslovaca-planinara od Šlosera i Vukotinovića preko Rossija, Hirca, Simonovića i ostalih, nastojeći da naše planinarstvo podigne na visinu sličnih kulturnih nastojanja na svijetu.

Prof. dr. Josip Poljak rodio se 15. studenoga 1882. godine u Orahovici kraj Našica na podnožju Papuka i Krndije. Studirao je prirodne nauke u Pragu i u Zagrebu, gdje je 1912. godine položio profesorski ispit. Iste godine 1. prosinca nastupio je dužnost asistenta na Prirodoslovnom muzeju kod profesora Gorjanovića. Po završetku rata produžio je sveučilišne nauke u Zagrebu iz filozofije kod prof. dr. Đure Arnolda i Milana Šenoe, izabравši za doktorsku radnju temu iz krškog podzemlja. Na čast doktora sveukupne filozofije promoviran je u srpnju 1922. godine.

Glavno područje rada i istraživanja prof. dr. Poljaka kroz proteklih pedeset godina bio je i ostao je Velebit. Prvo putovanje po Velebitu izveo je 1908. godine sa prof. Ferdinandom Kochom. Pošli su od Pazarišta na Štiro-

vaču, odakle su izašli na Šatorinu, Golić i Maniti vrh. Iduće godine nastavio je sa prof. Kochom započeta putovanja od Krasna na Kosinj, Kosinjski vrh i Mrkvište. Godine 1910. sudjelovao je u velikoj velebitskoj ekskurziji u društvu sa pokojnim prof. J. Pasarićem, dr. Stjepanom Gjurašinom i drugima. Značajan susret na Velebitu doživio je 1912. godine u Krasnom kod Blaža Vukelića. Tu se susreo i upoznao sa dr. Radivojem Simonovićem, liječnikom iz Sombora, poznatim Velebitašem i pravim umjetnikom u fotografiranju krša. Ovo poznanstvo bilo je za prof. Poljaka od osobite važnosti, jer ih je Velebit udružio za čitav život.

Velebitski Prutaš: Veliki i Mali Kom

Foto: dr. J. Poljak

Zajedno s prof. Poljakom i dr. Simonovićem putovali su u to doba Velebitom prof. Miroslav Hirtz, sin neumornog planinara Dragutina Hirca te Ilija Šarinić, učitelj u Švici kod Otočca.

Naučni, geološki rad na Velebitu započeo je prof. Poljak detaljnim snimanjem geološke karte Senj—Otočac, čime se bavio sve do 1914. godine. Nakon rata nastavio je 1919. godine ovim radom. Već 1912. objavio je u Glasniku Hrv. prirodoslovnog društva (sv. XXIV. 1912, 118) radnju »Prilog poznavanju geologije Velebita«, a nakon rata, 1919. godine dopunio je taj rad »Novim prilogom upoznavanju geologije Velebita i Like« (ibid. sv. XXXI., I—IV, 1919, 41).

U doba kada je prof. Poljak započeo svojim naučnim radom, Velebitom su se bavili većinom strani učenjaci, Nijemci, Mađžari i Talijani, dok je domaćih ljudi bilo vrlo malo. To baš čini jednu od najvrednijih značajki sveukupnog rada prof. Poljaka kroz 50 godina na Velebitu. Kroz to razdoblje

Velebit postaje postepeno sve više predmet proučavanja i istraživanja i domaćih prirodoslovaca. Tim malobrojnim pojedincima, koji nisu žalili truda, treba zahvaliti što je Velebit postao i hrvatskim planinarima tako bliska i posebno draga planina.

Uz svoj naučni rad prof. Poljak poznat je u širokoj javnosti i kao popularizator prirodnih nauka i turistički pisac. Isticao se kao praktični planinar u radu HPD-a i Hrv. prirodoslovnog društva, a posebno kao dugogodišnji urednik »Hrvatskog planinara« (1914—1928).

Na zahtjev HPD-a napisao je 1929. godine svoj »Planinarski vodič po Velebitu« koji iako namijenjen širokim slojevima predstavlja u stvari prvo domaće stručno djelo o Velebitu, koje uveliko prelazi opseg običnog putnog vodiča.

Osebnost i bogatstvo oblika krša na Velebitu privukli su svu pažnju prof. Poljaka kao geologa. »Što ga više i dulje pretražujem — piše dr. Poljak u »Prirodi« (XXIII. 1933, 269) — sve mi više pruža novih iznenađenja, novih krasota i pojava, koje svojom vanrednom i raznoličnom prirodom i razvojem zadivljuju. Mirne duše mogu reći, da je Velebit svojim prirodnim ljepotama i svojim bezbrojnim, a inače rijetkim oblicima iz područja geologije, zoologije i botanike, planina kojoj nema premca među svim našim planinama. Prolazeći kroz njega već godinama, uvijek nalazim u njemu novih kukova, novih stijena, pitomih dolova i raznih morfoloških oblika, kakvih se rijetko nalazi po ostalim našim planinama krša«.

Osim Velebitom, prof. Poljak putovao je i po ostalim planinama Dinarskih Alpa. Bio je na Prenju, Treskavici, Bioču, Volujaku, Durmitoru, Sinjajevini, Bjelasici, Komovima, Prokletijama, a često je obilazio Psunj, Papuk, Krndiju, planine Gorskog Kotara, Samoborsko gorje i Medvednicu. O svim tim putovanjima napisao je poučne i za nauku vrijedne putopise i opise.

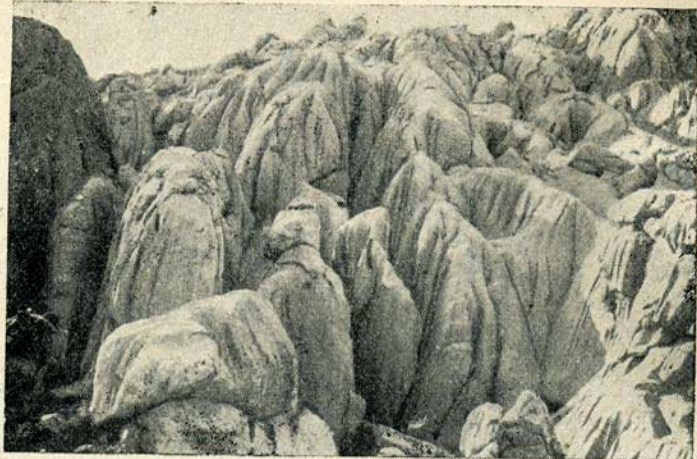
Ovo što smo do sada spomenuli ni izdaleka ne obuhvaća sve o čemu bi još trebalo govoriti. Na široko bi se dalo govoriti o Poljakovom radu na hrvatskoj speleologiji. Prof. Poljak se sistematski počeo baviti istraživanjem špilja još od 1912. godine. Istražio je i kao prvi opisao i obradio špilje i pećine okoline Lokava i Karlovca (Prirodoslovna istraživanja I. 1913), okoline Plitvičkih jezera, Dreznika i Rakovice (ibid. III. 1914), Hrvatskog primorja od Rijeke do Senja (ibid. XV. 1924), špilju Kuštrovku kraj Ogulina (Hrv. planinar XVIII. 1922), špilju Zamet u Kastavštini (ibid. XXIV. 1928) i špilje Velike Paklenice na Velebitu (ibid. XXV. 1929).

Osim izrazite sklonosti za krško podzemlje značajan je za prof. Poljaka interes i briga za očuvanje prirodnih rijetkosti i prirodnih spomenika naše zemlje. U tome nastojanju otkriva nam se opet pravi humanizam jedne naučnjačke ličnosti. Geslo je prof. Poljaka, da se treba boriti kako bi se potomstvu sačuvalo ono što je naučno vrijedno, rijetko i zanimljivo. Mnogi rijetki objekti od neprocjenjive naučne vrijednosti, napose geološki i morfološki oblici u našem kršu teško stradavaju od ljudske taštine i neznanja. Zato prof. Poljak zazire od »modernih planinara« koji drže da im je u prirodi data potpuna sloboda za izživljavanje zbog zabave i samozadovoljstva. Zbog takovih opustjele su gorske livade, koje su nekada bile pravi planinski vrtovi, a znatan dio našeg podzemnog bogatstva danas je žalostan ostatak takovih haračlija. Njima je, kako prof. Poljak kaže, priroda tuđa,

ne razumiju je, ne poštuju i ne cijene, od njih ona stradava, takove u prirodi ne vodi ljubav za nju, već skrajnja lična korist. bez obzira na znamenitost i vrijednost uništenih objekata.

Zato je sav naučni i planinarski rad prof. Poljaka pun plemenitih misli, zadojenih do srži pravom istinskom ljubavlju prirodoslovca za upoznavanje i približavanje čistoj prirodi. Za penjanje u brda zbog jalove statistike nije nikada imao smisla.

Tko je pomnije promotrio obilan književno-naučni rad prof. Poljaka, sigurno je zapazio i njegov posebni smisao i talenat za lijepu fotografiju. Vjerojatno je taj smisao poprimio od blizine i suradnje sa svojim prijateljem dr. Radivojem Simonovićem. Slike što ih je prof. Poljak snimio na Velebitu

*Skupina zasebno raazvijenih škrapa iznad V. Vaganca
na Velebitu*

Foto: dr. J. Poljak

i ostalim Dinarskim planinama i kršu, odaju njegov visoki smisao za uočavanje morfologije krša. Dva velika okvira sa izborom krasnih Poljakovih slika sa Velebita, ures su zidova našeg Geološko-paleontološkog muzeja i ostati će tu kao trajan spomenik na čast i sjećanje svom uglednom autoru.

Danas, u visokoj dobi od 77 godina, prof. dr. Josip Poljak još uvijek je čio i marljiv u svome radu. Zadnjih nekoliko godina aktivno je surađivao na geološkim terenskim ispitivanjima u vezi sa elektroenergetskim sistemom Gorski Kotar—Vinodol.

Pedeset godina naučnog rada rijedak je jubilej i ponos u jednom životu. Ako je taj život ispunjen djelima za opću korist, onda je taj jubilej ne samo na ponos autoru, već on prelazi u šire razmjere. Nikakva skromnost ne može nas zadržati u dužnosti da prigodom takovih jubileja prelazimo šutke. Osjećaj dužnosti traži od nas da od svega srca čestitamo našem poštovanom jubilarcu, da mu poželimo dobro zdravlje i dug život, pa da po uzoru na dr. Simonovića proslavimo na starcu Velebitu i 80-godišnjicu našeg Seniora prof. dr. Josipa Poljaka.

Neprimjetno nam svima odmiču godine u trudu, radu i brigama. No 50 godina rada dr. Poljaka ostaje nezoboravno zacrtano u povijesti hrvatskog planinarstva i trajno vezano uz Velebit.

Velebitski usamljenik

Veliki bijeli parobrod brzo je i gotovo nečujno rezao morsku površinu na izlasku iz Kvarnerskog zaljeva. Toga svježeg, proljetnog jutra nije bilo mnogo putnika na brodu, jer je turistička sezona na Jadranu tek bila počela. Malobrojni putnici sklonili su se sa palube zbog prilično hladnog sjeveroistočnjaka, koji je oštro mreškao plavu površinu mora dok je brod prolazio između otoka Krka i Raba.

Stisnuo sam se u zavjetrinu na gornjoj palubi i uživao na suncu, čekajući da ugledam planinski masiv Velebita, jer sam znao da je ovaj oštri povjetarac prvi glasnik sa velebitskih visova. I zbilja, doskora sam ugledao njegovu veliku trupinu kako se ispružila uz more. Samo mu se vrhovi nisu mogli sagledati, jer je na njima, duž čitavog grebena ležao debeli bijeli oblak. Ljudi ovih krajeva kažu, kada ga vide, da na Velebitu leži »kapa od burek«. Ta razvučena, mliječno-bijela kapa djelovala je dobroćudno ovako osvijetljena suncem, no što je ona skrivala pod sobom visoko gore na onom valovitom grebenju, to se odavde, sa mora, nije moglo ni naslućivati.

Stala mu mučiti želja, da se što prije uspnem gore, da zavirim pod tu kapu i da vidim što to ona pod sobom krije...

I tako sam se radosno zaputio po lijepom sunčanom danu jednog svibanjskog jutra prema visovima Sjevernog Velebita, dok se velebitski sjeveroistočnjak nestašno poigravao sa valovima, bacajući mi na mahove morsku pjenu u lice. Gore, na vrhu grebena prostirala se »kapa«, a planina je u svojim nižim predjelima živjela svom punoćom proljeća.

Male šumske čistine i tratine bile su obilno posute jaglacima i zvončićima drijemovaca i šumarica, a između njih provlačili su se plavi sagovi zvjezdastih proljetnih encijana. Ptice su održavale svoj veliki koncert, a svako malo skočio bi na stazu po koji crni kos, znatiželjno pogledao rijetkog prolaznika i ispratio ga melodioznim cvrkutom.

Ugodno uspinjanje bilo je naglo prekinuto iza koje dva sata uspona. Na prijevoju zahvatili su me snažni zamasi bure i uskoro zatim ušao sam pod velebitsku »kapu«, koja sada više nije bila bijela, već odbojno siva i vlažna. Sunca je nestalo, a magle su se kovitlale oko bukava i jela, dok su kameni kukovi sablasno izvirivali iz sve gušćeg nemirnog sivila. Naišao sam na tvrdi zrnati snijeg, a hladnoća je postala neugodna tako da je trebalo obući vjetrovku. Na domaku planinarske kuće na Zavižanu vjetar je orgijao divljim fijukom i urlanjem, odbijajući se od litica čudnim zvukovima, sličnim na mahove zvuku kidanja papira ili platna. Sve se ovo stapalo u neku neodređenu buku što se gubila u daljini.

Nisam više bio siguran hodam li pravim putem, jer je staza bila skrivena pod snijegom, a gusta je magla zastrla sve naokolo, tako da je snalaženje bilo gotovo nemoguće. Tek kada bi vjetar kratko razgrnuo maglu, činilo mi se da bi već, prema poznatoj okolini, trebao biti u području planinarske kuće, koju nikako nisam mogao ugledati. Nisam se usudio ići dalje da je ne predem, pa sam počeo glasno pjevati, ne bi li me možda tko iz kuće čuo. Odjednom začuh iz daljine vjetrom isprekidani zov:

»Eeej! Eeej! Tko je živ?!«

Odazvao sam se i krenuo u smjeru glasa, te za kratko vrijeme ugledao zakukuljenog čovjeka u bundi, a odmah iza njega i obrise kuće. Kad sam prišao bliže, prepoznao sam Nikolu Miškulina, službenika Meteorološkog zavoda, koji ovdje živi kao motritelj meteorološke službe, a ujedno je i čuvar ove planinarske kuće. Bio je nasmijan i veseo, kao i uvijek kada u svojoj osami ugleda drugog čovjeka.

»Ma kud' vi u planinu po ovakvu vremenu?« bilo mu je prvo pitanje.

»E, moj Nikola, drugačije je vrijeme dolje, pri moru, daleko od ove tvoje velebitske kape«, odgovorio sam žureći se za njim u kuću.

U maloj toploj kuhinji osjećao sam se već ugodnije pijući vrući čaj što mi ga je Nikola na brzinu spremio. Nakon toga ponudio me obilnom porcijom graha sa suhim mesom, što ga je spremio unaprijed za nekoliko dana, jer kaže da je tako dulje vremena bez brige. Ipak se obradovao, kada sam iz naprtnjače izvadio komad svježeg govedine, što sam je još jutros kupio dolje u Jurjevu.

»Bit'će fina večera: gulaš sa makaronima, a imam ja još i nešto vina; čuvam ga i štedim ka' i ove moje 'kumulatori, sa kojima hranim radio«, nasmijao se ubacujući govedinu u lonac.

Onda me ostavio sama u kuhinji, jer je morao izaći na svoju redovitu dužnost. Trebalo je prije mraka obići sve one meteorološke instrumente što su smješteni oko kuće i zapisati podatke. Gledao sam ga kroz prozor onako visoka i koščata, kako se, pogurivši se, uklanja udarcima vjetera. Najprije je prišao drvenoj kućici u kojoj su smješteni termometri, i ubilježio temperaturu zraka; i tako dalje sve redom obavljao svoje poslove koje radi već godinama.

Nikola živi ovdje gore sam već preko pet godina. Vrš i sve poslove za meteorološku službu obilazeći svoje termometre, kišomjere raznih vrsta koji su ovdje na ispitivanju za kasniju primjenu u planinskim krajevima naše zemlje. Mjeri brzinu vjetera, očitava sa posebnog aparata, heliografa, trajanje sijanja sunca kroz jedan dan i prati kretanje barografa. Kroz čitavo to vrijeme gotovo je sasvim odvojen od svoje obitelji, koja živi dolje pod Velebitom, u Velikoj Brisnici. Ne zna se, tko ima više brige: da li on za ženu i petero djece, koje treba postaviti na noge, ili opet žena, koja ima na leđima čitav teret kuće te prilično velike obitelji, a uz to je u stalnoj brizi za muža koji samuje gore u planini. Za zimskih mjeseci nemaju gotovo nikakve međusobne veze, a kad popuste snjegovi i bure, onda se Nikola jednom ili dva puta u mjesecu sastaje sa ženom negdje dolje, na polovici puta s planine, i tada dodaju jedan drugome poštu i posavjetuju se o obiteljskim problemima. Bilo je katkada i teških časova, kada ga je žena znala satima iščekivati na putu u brizi zašto nije sišao, i tek je nakon više dana saznala da je bio bolestan, i jedva mogao izvršiti svoje redovne dužnosti obilaska instrumenata.

Često Nikola doživi i uzbudljive susrete sa divljim zvjerima na Velebitu. Tako se jednog dana vraćao u sumrak sa Oltara prema planinarskoj kući i u gustom šumi sjeo da se malko odmori. Zapalio je svoju »Dravu« i gledajući dolje prema dnu vrtače, učini mu se da pod jednom bukvom sjedi medvjed.

»A jesi li ti to, medo?« uzviknuo je Nikola. Medo se malo uskomešao, pogledao prema gore, i mumljajući odgegao u dubinu šume prema svom brlogu. Ovo je Nikola pričao tako mirno i hladnokrvno, kao da je to bila

kakva pitoma životinja, a ne medvjed. A jednom se medo i našalio s njima. Nikola je bio u svatovima u nekom zaseoku iznad Brisnica. U kući gdje se slavilo vjenčanje, sve se orilo od pjesme i veeslja, a na velikom stolu bilo je svega u izobilju: janjetine s ražnja, vina i kolača. Kada su svati u zoru izašli u dvorište kuće, razrogačili su oči. Vidjeli su pčelinjake prevaljene i sve košnice temeljito počišćene. Lukavi medo spustio se za ovu izvanrednu svečanu priliku iz Smrčevih dolina sve do kuća, pa priredio i sebi gozbu...

Priča tako Nikola, kako su često divlje životinje jedina živa bića koje on viđa u svojoj osami. Za nevremena često se kakav divlji šumski stanovnik približi sve do planinarske kuće. Medvjed se znade prošetati stazom svega dvadesetak metara od kuće, a veprovi su znali obilaziti oko same kuće, tako da je jednom pucao na vepra s prozora i ubio ga. Vukovi nisu česti gosti Sjevernog Velebita, pogotovo ne u višim predjelima, jer tu nema naselja, pa prema tome niti lovine za njih. Ali se zato često iz šume čuje glasno baukanje srndača, što čuvaju svoje srne i lanad. Tako provodi svoj život velebitski osamljenik, daleko od ljudi i naselja.

U noći je vjetar popustio. Jutro je svanulo sunčano i blještavo. Bilo je dosta proljetnog zrnatog snijega, i Nikola mi ponudi svoje skije. Tako sam mogao čitavo prije podne uživati u sjajnim spustovima po strminama susjednih vrhova, spuštajući se sve do dna dubokih vrtača. Bilo je tako toplo, da sam mogao skijati u košulji, zavrnutih rukava. Svuda naokolo ljeskao se snijeg, a dolje prema moru, svojih 1600 metara podamnom, vidjela se plava morska površina sa otocima, koji su odavde izgledali kao goleme usidrene krstarice. Od Krka prema Rabu plovio je brod, sitan kao dječja igračka, ostavljajući za sobom dugi trak dima. Kakav bi jaki dalekozor morao imati kapetan da me opazi, kako mu sa snježnog vrha mašem na pozdrav. Da imam mali radio odašiljač, javio bih mu da nije lijepo vrijeme samo dolje na moru...

No u planinama se vrijeme naglo mijenja, pogotovo u proljeće. Poslije podne strujao je sa jugozapada vlažan vjetar, i za sat, dva, već je nakupio sive oblake nižući ih oko planine, par stotina metara pod nama. Vrtili se oblaci kao u kakvom kotlu i postepeno se približavali vrhovima, tako da je u predvečerje već sve oko nas bilo zatvoreno u svojoj vlažnoj masi neprozirne magle. Ni ovo nije dugo trajalo. Magla se razrijedila, a golemi olovni oblaci jurili su sa morske strane prema kopnu, čas skrivajući, čas oslobađajući vrhove. Pred kućom je bilo dosta hladno, i odjednom je počela padati kiša, pasolika, a onda krupne i mokre pahuljice snijega. Snijeg je padao u sve jačim naletima, koso i upravo nasilno. Nikola se žurio da odčita podatke s instrumenata prije nego što se ovo nevrijeme ne pretvori u divlju oluju. Brzo je postao sav bijel od snijega i teško se kretao. Kada je obišao kabinu s barometrima, opazi da se barometar već počinje dizati.

»Eh, noćas će ovdje gore biti veselo« rekao je. »Okrenut će u buru. Kako vidite«, nastavio je, »meni ovdje nije baš tako dosadno, pogotovo ne sada u proljeće. Vrijeme se mijenja svako malo, pa često gledam kako nevrijeme dolazi iz velikih daljina i pomalo napreduje preko mora. Kada bih barem imao neki aparat za odašljavanje, da to mogu javiti našima dolje u Senj ili u Zagreb. Ovako ništa, tek mogu da zapišem da je bilo i prošlo...«

U noći je zbilja bilo onako kako je Nikola predviđao. Probudila nas je grmljavina, iza koje je nastavio vjetar užasnim urlikom. Kuća se tresla kao

da je od kartona, a bijesovi oluja orgijali su po grebenima i dulibama Velebita. Bilo je malo neugodno, pa sam pokrivač navukao preko glave da bih mogao zaspati.

Ujutro su prozori bili zatrpani finim sitnim snijegom koji je pronašao svaku i najsitniju rupicu da prodre u kuću. Teškom smo mukom otvorili željezna vrata kuće, gurajući visoki nanos snijega. Ovdje je bura pred nama izvodila svoj divlji ples, goneći silnom brzinom gusti sitni snijeg, i na očigled premještala zapuhe ostavljajući vijugave tragove na snježnim plohamu padine. Nikola je s naporom mjerio brzinu vjetra, držeći se čvrsto za stup na koji je smjestio posebni mjerač. Kada se vratio u kuću, upozorio me da još ne krenem niz planinu, jer je brzina vjetra upravo oko 120 kilometara na sat, a vijavica još ne kani popustiti.

Čekao sam oko jedan sat, a onda je trebalo krenuti, jer sam morao stići u Jurjevu brod za Rijeku. Nikoli je bilo žao što odlazim, a i meni je bilo teško ostaviti ga ovako sama. Prije je imao barem psa, a sada nema ni njega...

Trčao sam pognut, sklanjajući se pred burom iza grmova. Sa kuće je mahao Nikola, a ja sam mu odmahnuo, i uskoro više nisam vidio ni njega ni kuće. Vjetar mi je povijao noge i morao sam paziti da održim ravnotežu. Sitni snijeg ulazio mi je u usta, nos i oči, a trebalo je i paziti da ne skrenem s puta. Dolje u šumi bilo je već lakše, jer je vjetar nešto oslabio i vijavica stala popuštati. Sa ruba šume jednog malog dolca gledale su me dvije srne i srndač. Nisu se bojali, kao da su znali, da nisam lovac.

Na morskoj obali u Jurjevu sunce je već probijalo kroz rijetke oblake. Mislio sam na Nikolu, koji sada sigurno čisti svoje instrumente od napadalog snijega i vraća se svom radnom stolu i starom radio aparatu koji je sada jedina veza sa svijetom u njegovoj osami, do slijedećeg susreta s ljudima.

Ivan Gušić, Zagreb

Novogodišnji izlet u Rožanske kukove (1959.)

Stigli smo u Senj rano u jutro. Bila je još noć. Ovaj puta bili smo trojica, t. j. troje... (Zabunio sam se, jer je naša djevojka vrijedila koliko i svaki od nas dvojice, pa smo bili naučeni misliti kao da smo trojica jednakih; sve — i dobro i loše — dijelili smo na tri jednaka dijela).

Lanterna na vrhu mola žmirkala je svojim crvenim svjetlom, a mi smo sjedili na našim naprtnjačama, nasred rive, slušali kлокotanje valova o kamenje i udisali vonj mora; — samo, razilazili smo se u mišljenjima je li to ugodan ili neugodan miris?

Kad je svanulo, počeli smo se ogledavati za nekim prevoznim sredstvom koje će nas prebaciti dalje. Stajali smo kod benzinske stanice i uporno dizali palac, ali nekoliko velikih drvnih kamiona prošlo je, ni ne obazrivši se na naš. (Nije koristilo ni što smo našu djevojku postavili kao mamac šoferima.)

Konačno se zaustavio mali »Zastava«-kamionet, a momak u kabini nije nas dobro ni pogledao, samo je palcem pokazao iza sebe — to je značilo: upadajte!

Izbacio nas je u Jurjevu, upravo kad je veliki 7-tonski Fiat zakretao na cestu za Oltare. Potrčali smo i poskakali na platformu, a kasnije smo saznali da je to bio posljednji koji je tog jutra kretao za Krasno.

— Ovo smo dobro izveli.

— Mi smo nešto izveli? Imali smo, čovječe, sreću, — inače nam nikakva »izvedba« ne bi pomogla.

Na svakom zavoju hvatali smo se svi za onoga koji je bio na unutrašnjoj strani i sva trojica (opet sam se zabunio!) bi obično povikali:

— Pazi, pazi ruksake!

Sašli smo na Oltarima, a naš dobročinitelj produžio je za Krasno, zavivši nas »za pozdrav« u oblak crnog naftinog dima. Protezali smo ukočene noge

Sa uspona na Zavižan, Klek i Vučjak

Foto: Lj. Babić

i tovarili naprtnjače, a nebo je bilo mutno i oblačno, magle su visjele nad nama, čas je puhao neki vjetar, a čas je bilo sparno...

— Baš blesavo vrijeme!

— Budi sretan dok je još suho!

Krenuli smo po cesti koja se odvaja od Oltara, a zatim smo zašli u šumu. Prolazili smo preko opustjelih proplanaka, stalno se uspinjući, a oblaci su se spuštali sve niže. Konačno smo ušli i u maglu. Polako smo se vukli uza strminu, a uskoro smo zagazili i u snijeg. Tako je to trajalo još koji sat, a zatim je došao poznati zadnji dio puta: velike kamene gromade i nadvisne stijene ispod kojih se provlači staza. Još nekoliko koraka, mukotrpnih doduše, i iz magle se pomoliše obrisi doma sa svim onim totalizatorima, kišomjerima i raznim drugim — metrima, koje meteorolog Nikola brižljivo obilazi triput dnevno.

Ušli smo.

— Dobar dan, momci. Nisam vas očekivao još danas. Zar niste javili da ćete doći na Staru Godinu? — reče Nikola pružajući nam ruku.

Zgledali smo se, a zatim smo se nasmijali:

— Nismo mi oni koji su vam javili. To će vam doći dvadesetak naših drugova — »Velebitaša«. Mi ćemo onda već biti drugdje.

Raskomtili smo se. Na svakog je došlo gunjeva koliko smo zaželjeli i nije bilo potrebno ložiti. Polako smo si kuhali čaj i grijali se u Nikolinoj kuhinji. (Jasno, nismo svi mogli sudjelovati u kuhanju čaja, pa smo taj posao »morali« prepuštiti — zna se kome).

Pili smo čaj, žvakali nešto i odgovarali s punim ustima na Nikolina pitanja, kad, odjednom — kroz prozor probije sunce.

Izletjeli smo napolje, pogrativši usput vjetrovke i foto-aparate (ovaj put smo imali dva!) i — odlučili:

— Idemo na vrh Zavižana!

Trčali smo po snijegu i gazili ledene figurice stvrdnute od vjetra koje smo nazvali »vojnicima« i kojima je bila posuta sva vjetru izložena površina snijega.

Lijepo su se vidjeli vrhovi prema Rajincu. Tamo je bilo sasvim vedro, a s druge strane, more je još bilo pod oblacima. Mi smo bili na prijelazu i lijepo je bilo gledati kako nad morem kuhaju magle i penju se na Velebit, a tu se kidaju u sitne krpice, oblačke, i vjetar ih odnosi sve dalje dok se sasvim ne izgube.

Skrenuli smo sa Premužićeve staze desno prema Zavižanu i penjali smo se kroz šumu, povremeno gubeći put, da zatim opet natrapamo na nj. Sijalo je sunce i zaleđene grane caklile su se kao od stakla.

Kad sam to glasno primijetio, čuo sam:

— Tebi se caklilo i na Sljemeni i na Risnjaku i na Komni, a caklit će ti se i na tvojim kolorima, i, da stvar bude ljepša, ljudi će na to svi zinuti: Aaa...

— Pa što?

— Ništa, samo velim kako ljudi lako padaju na takve štosove.

Zašli smo u klekovinu i čekalo nas je gadno probijanje i provlačenje. Kad smo se konačno izvukli iz toga morali smo se prvo pola sata uzajamno čistiti i vaditi snijeg iz najskrovitijih zakutaka odjeće. Svima nam je tekao potočić niz leda i trljali smo prozeble prste.

I tako, stajali smo na vrhu Velikog Zavižana i gledali vrhove u žutom suncu (ili, ako hoćete, u crvenom) i doline u plavoj sjeni (bar je tako ispalo na filmu; možda je to kriv i »štih«?). No, bez šale, bilo je zaista lijepo i baš smo razmišljali da li da tu gore dočekamo i zalaz sunca.

— Bilo bi lijepo, ha?

— Bi, sigurno, ali manje lijepo bi bilo da moramo lutati po noći.

— Ajde, stari, šta se praviš, kao da po danu ne lutamo...

Silaz je bio repriza uspona samo s obratnim redoslijedom događaja i s tom razlikom da smo svršili u toploj Nikolinoj kuhinji, a ne na vrhu gdje nas je propuhivao vjetar.

Večerali smo zajednički s Nikolom. On je dao kruh, krumpir, tjesteninu, brašno, sol, a mi... što smo ono mi dali? Bogami, ne mogu se sjetiti. No, nije važno...

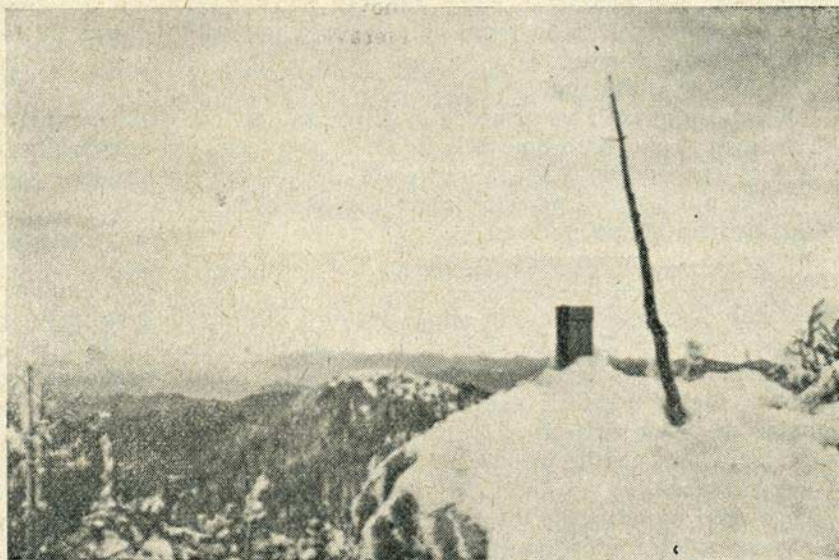
Poslije večere slušali smo naš radio, jer nam se Nikola tužio da svog smije slušati samo dva sata dnevno (ili još manje, nisam siguran), jer da mu se inače baterije istroše prije nego mu pošalju nove.

— Baš su vaš racionirali ti meteorolozi.

— Pa baš i jesu; zamislite tako zimi, vani magla, vjetar, imaš radio, a ne smiješ ga slušati.

Drugi dan na redu je bio Mali Rajinac. Pošli smo kasno, oklijevajući. Vrijeme nije obećavalo ništa dobrog, ali niti ništa loše. Bilo je oblačno, ali bili su to visoki oblaci i bilo je suho i hladno. Puhao je vjetar i mi smo žurno gazili kroz šumu i snijeg. Ponekad bi zasjalo sunce i sve bi odmah izgledalo veselije. No, ne zadugo.

Pa ipak, bilo je lijepo. Konačno, uvijek je u Velebitu lijepo, ako ćemo pravo, pa bilo ljetno ili zima, sunce ili magla. A danas smo imali pomalo od svega toga. Bilo je i sunca dok smo se odmarali na okopnjelim krpicama trave pod drvećem i magle i vjetra dok smo se uspinjali na vrh Malog Rajinca.

Na vrhu Malog Rajinca. U pozadini Južni Velebit

Foto: Lj. Babić

Prošli smo ispod Pivčevca, skližući se kroz šumu i stresajući si pritom snijeg za vrat, kad bismo se uhvatili za koje mlado, savitljivo stablo. Uskoro smo izbili na malu čistinu pod Rajincem, gdje se spajaju naš put i put koji dolazi sa Jezera.

Uspinjali smo se strmo kroz šumu, po kratkim i ostrim okukama, a kad smo se već nešto uspeli mogli smo vidjeti, duboko dolje ispod nas, valovitu površ Jezera, pokrivenu plitkim snijegom iz kojega je virio svaki kamen i svaki krtičnjak. Naši prijatelji »Velebitaši« spremali su se doći sa skijama, no mi im nismo ni najmanje zavidali na nošenju skija za ono malo livadarenja na sedlu pod kućom. Ovako s visine, Jezera su izgledala kao posuta komadićima ugljena po bijelom pokrivaču.

Opet se spustila magla. Obilazili smo po rubu velikog »kratera« pod samim vrhom. Još posljednja kratka strmina i stajali smo na vrhu Malog

Rajinca, na skliskim kamenim gromadama pokrivenim prst debelim snijegom, pridržavajući se jedan drugoga. Vjetar nas je nemilosrdno brijao, a zamrznute grane klekovine škripale su, savijajući se pod njegovim naletom. Promrzlim prstima lomili smo pločice čokolade, a vjetar bi rastjerao maglu i mogli smo vidjeti mnoštvo planina, tamo negdje prema istoku, no nismo znali što je što. Dobro su se vidjeli Kukovi i crna traka Premužićeve staze. Vikali smo jedan drugome u uho:

— Daj da zapišemo azimute onih glavnih vrhova...

— Zapiši!

— ... pa ćemo doma pogledati na kartu!

— Da, da...

Naravno, taj papirić sa zapisanim stupnjevima i minutama smo poslije izgubili.

Sjeverno do nas pružao se blagi šumoviti hrbat Zavižanske Plješivice, za koju nam je Nikola pričao da tamo namjeravaju postaviti relejnu TV-antenu. A šta sve ne namjeravaju...

— Pa, bilo bi dosta, ha?

Klimnusmo glavom i već smo se sjurili u zavjetrinu, otklizavajući se po strmom snijegu. Tako brzo smo bili dolje da smo se gotovo uznojili od jurnjave. A kad smo odozdo pogledali gore Rajincu — vrh mu je bio u suncu...

— Ee, da mu boga... pa što bi mu čovjek rekao?

— Ali sad ne idemo natrag.

— Jasno da ne, samo tako velim.

— — — — —

Došli smo kući predveče. No sunce još nije bilo zašlo i odlučili smo da još skoknemo na vrh Vučjaka. Usput nas je Nikola zamolio da mu »odmrznemo« anemometar na vrhu. Baš kad smo se spremali da snažno prodrmano željezni stup, vjetar popuhalo malo jače, komadići leda popadaše po nama i anemometar se počne vrtjeti...

— Mi smo ga očistili, jasno?

— Pa naravno!

Gledali smo sunce kako nestaje za rubom horizonta, a na otocima se zapališe prva svjetla. Posljednji otsjaji sunca ljeskali su se na pučini, a zatim more postade crno kao tinta i mi se požurismo kući, u toplu Nikolinu kuhinju.

Drugo jutro — opet magla, — gusta, gusta. Da li da idemo dalje?

— Idemo, možda se razvedri, ako ne danas, a ono bar sutra.

Tako je: — glavno da je moral na visini. I pošli smo. Kuda? U Kukove, na Rossijevu kolibu.

Bila je Stara Godina i mi smo se potihom nadali da će i ova Nova Godina osvanuti kao i ona lani, na Risnjaku... Još ima vremena da se stvar popravi. A hoće li biti kao na Risnjaku i što se tiče hladnoće po noći? A ne, to nikako ne. Ovog puta bili smo dobro opsrbljeni: — svi smo imali spavaće vreće (doduše, dvije su bile samo posuđene za tu zgodu, ali to ne mijenja ništa na stvari). Što se dakle toga tiče nismo se ni najmanje uzrujavali. Samo, šteta bi bilo doći po zimi u Kukove (sa dva foto-aparata!) a ne vidjeti ništa od njih. No, vidjet ćemo...

Zasada se stvarno nije ništa vidjelo. Mogli smo samo naslućivati kroz maglu one silne sive stijene i strme vertikale, tako karakteristične za Kukove. No, ništa od svega toga... Umjesto toga, zabavljali smo se prateći

i komentirajući svježe medvjede tragove. I on (ili ona) je hodao po stazi. Zašto bi se mučio po bespuću? Na pojedinim otiscima fino su se razabirali jaki prsti sa šiljastim pandžama. Mora da ga je toplo vrijeme izvuklo napolje, a sad ga je iznenada zatekao ovaj snijeg pa se žurno povlačio u svoju džezbinu.

— Džezbina, što ti je to?

— Pa ako se jazz čita džez, onda se i jazbina mora čitati džezbina.

— Uh, kakav štos!

Neposredno prije nego što smo ugledali našu kolibu, tragovi su skrenuli s puta prema nekoj rupi u dnu vrtače.

— Pazi, brlog mu je blizu našem!

— Ako nam bude zima, doći ćemo se grijati u njegov.

— Samo da ne bude obratno...

Koliba je bila kakvu smo je i očekivali, da budemo iskreni: tanka poludrvena vrata su se mogla zatvoriti, ali manjkalo im je nekoliko stakala, a velika željezna vrata bila su izbačena iz šarki i ležala su u snijegu. Unutra je čak bila neka imitacija štednjaka, a sve skupa prljavo i vlažno... brrr...

E, trebalo je pljunuti u šake i urediti stvar tako da bude ličila bar međvjedom brlogu, ako već ne ljudskom boravištu. U pukotinama po zidovima iskristalizirali su lijepi heksagonski kristalići leda. Morat ćemo ih, ipak, otopiti...

Ipak je ljepše raditi u troje nego u dvoje. Nema ništa: za kratko vrijeme unutrašnjost kolibe nije se više mogla prepoznati: u štednjaku je gorjela vatra, i to kako, čak se i toplina pomalo osjećala, na gornjem katu drvenih ležaja tri lijepo poredane spavaće vreće skoro su potsjećale na krevete, a na špagi napetoj dijagonalno kroz prostoriju, dimile su se promočene vunene čarape...

Bilo nam je još prerano da kuhamo večeru (ili smo bili prelijeni?) pa smo se s očitim užikom zavukli u vreće, glasno izražavajući svoje zadovoljstvo medvjedim mumljanjem i uzdisanjem.

Divna stvar je spavaća vreća... Pa ipak, glad nas je natjerala da prekinemo drijemanje i ljenčarenje. Izmiljeli smo van, namjestili vodu na vatru da se grije i — opet se zavukli u vreće. A šta smo pametnije i mogli učiniti?

Opet smo čekali Novu Godinu u sličnoj sredini kao i lani. Samo, ovaj puta je bilo ljepše: toplije i ugodnije. Još kad bi sutradan htio biti takav dan kao pred godinu dana, eh...

Slušali smo radio. Nije nam bilo ni na kraj pameti da zaplešemo (barem meni ne), — a ne bi imali ni gdje, — pa ipak smo rado slušali bučnu modernu muziku, zvonki, divlji ritam gitare i hrapavi glas Luisa Prime ili dječjačko vrištanje Tomy Steela.

— Kad će već jednom zakipjeti ta prokleta voda?

— Ne uzrujavaj se, stari, do slijedeće godine sigurno.

— Ali ja bih htio večerati još ove godine!

— To će ići malo teže.

Bilo je to rečeno u šali, a u stvari — to je postala »kruta zbilja«: dočekali smo Novu Godinu silom prilika, sve čekajući da nam uzavrije voda.

— Tako, sad će još svaki dobiti trećinu naranče, — kao za Novu Godinu, jel' — a onda se možemo mirne duše zavući u krpe i nastaviti čorku.

— Sad se bar ne trebamo bojati da ćemo se probuditi kao sige, kao lani!

— Ne trebaš se baš ni bojati da ćeš se ispariti od vrućine, bez brige!

— — — — —

Sljedeće jutro probudili smo se kasno, — najbolji znak da smo dobro spavali — i prvo nam je bilo da pogledamo kroz prozor. Žalosno smo se zgedali i rezignirano se okrenuli na drugu stranu. Možete si misliti: jedna riječ dovoljna je da opiše situaciju: bezizgledno. Najrađe bismo glasno dali oduška svome raspoloženju, ali smo se morali zadovoljiti prigušenim mrmljanjem kroza zube. A i tako bi nas naša djevojka svaki put upitala:

— Što si rekao?

— Ništa, mala, ništa... Nije to za tebe.

No nismo gubili nadu. Odlučili smo: još danas ostajemo, a ako i sutra bude takvo... (ne sjećam se više koju smo tu riječ upotrebili), onda idemo u Crikvenicu — tamo je naime jedan od nas dvojice kod kuće — i tamo ćemo se generalno sušiti, oprati i najesti.

— A sad bi mi dva mogli malo po drva, ha?

— Moram priznati da me to baš ne oduševljava, ali idemo naravno.

Sjekire, jasno, nismo imali. Uzeli smo naše jedino oruđe i oružje: veliki planinarski nož, i izašli u moku maglu, na vjetar koji nam je odmah strgao kapuljuču s glave i zabridio po ušima, i gušeći se od vjetra kad bismo otvorili usta da progovorimo, dali smo se u potragu za upotrebljivim drvima. (Neupotrebljivih je bilo dosta, ali takvi macani baš nismo da bi mogli oboriti svako drvo koje ushtjednemo). No, nakon nekog vremena, pred našom kolibom se ipak skupila prilična hrpa klada, granja i suhe klekovine. A unutra — vladao je takav red i čistoća da nam je bilo prosto neugodno unijeti ta prljava zasnježena drva, ali drugo nam nije preostalo, ako nismo htjeli prirediti reprizu Risnjačkih noći.

— A, da nam je bar po danu repriza Risnjaka!

— E, da je...

— Pa meni je i tako lijepo — reče naša curica.

— Pa, znaš, lijepo... kako da ti kažem... recimo interesantno, ali da se bar nešto vidi od tih prokletih Kukova!

— Smiri živce, stari!

— A da ipak skrenemo nekuda, ha? Kao da se sad malo razbistrilo.

— To se tebi doduše samo priviđa, ali ipak možemo, da ne smrdimo stalno u toj rupi.

Uspeli smo se na najbliži kuk — odmah iznad kuće — za koga na »specijalnoj planinarskoj karti« piše da je Gromovača, a na vrhu Pasarićev kuk. Pa sad, što je da je, odabrali smo jednu nemarkiranu varijantu i prevlačeći se preko skliskog zaleđenog kamenja, pokrivenog tankim slojem snijega, uspeli smo se na vrh dok su nam se prsti i vibrirali sklizali za što god bi se uhvatili i gdje god bi stali.

Stajali smo na vrhu, s rukama u džepovima, i zurili u maglu. Na časak bi se nazrijeli tamni obrisi okolnih kukova, a zatim bi opet sve utonulo u sivo. Odjednom...

— Pazi, tamo, ... vatra!

— Zbilja, što je ono?

— Je li stvarno vatra? Ne, nije... sunce, sunce, bogami!

Bila je to zaista neobična slika. Kao da se napravila uska rupa u magli kroz koju se upravo vidio crveni odsjev sunca u moru. Čak se razabiralo mreškanje valova u uskoj crvenoj traci.

— Snimi to čovječe, brzo!

— Ma, malo je... i daleko.

— Ništa zato! Brže!

Tek što sam pritisnuo okidač, slika je počela blijediti. Magla se ponovno zgusnula i nestvarne slike je nestalo, poput prividenja. No ostao je dokumenat na filmu: crvena žeravica usred sive magle, u koju začuđeno bulje dvije zakrabuljene figure.

Nas troje... Kako smo izgledali na vrhu Zavižana

Foto: Lj. Babić

Spustili smo se okolnim, blažim putem i produžili smo još nekoliko koraka po Premužićevoj stazi prema Alanu. Došli smo do markacije koja se odvaja za Varnjaču, ali tamo nismo imali što tražiti, jer je magla opet postajala sve gušća. Osim toga, hvatao se već i mrak...

Opet smo naišli na medvjede tragove u neposrednoj blizini našeg »brloga«. Razmišljali smo da li je to onaj isti. No zašto bi bio? Ili ih možda nema dovoljno u Velebitu (ili u »Velebitu«)...

Večeras nismo trebali čekati Novu Godinu. Kao da je to i naša vatra znala i u deset sati već smo se ugodno ispružili u vrećama, toplim i — čak — relativno mekanim. Kakav spavanac, uh!

Sutradan:

— E, sad mi je dosta! Pokret! Ne čekam tu više ništa! Hajde, što ste stali? Življe!

— Dobro, dobro, idemo. Zbilja idemo, ne vjeruješ? Vidjet ćeš!

Sve od silne brzine oko deset sati već smo bili spremni za pokret. Pobirali smo zadnje stvari i trpali ih u naprtnjače, kad li, — neka, najblaže rečeno, čudna glava pomoli se kroz rupu na našim vratima...

— Ha, ha lopovi tu ste!

Bili su to naši drugovi »Velebitaši«, — ostavili smo im poruku na Zavižanu da nas dođu posjetiti i oni su prihvatili poziv.

Opće pozdravljanje i opća galama.

— Još da ima gdje da sjedneš...

— Frajer, misliš da si doma!

— Gle, imaju i radio!

— I kužiš, idemo ti mi, a ja im velim da morate biti tu negdje jer da miriši po paljevini. I dođemo i ugledamo ti u magli tu vašu kolibu, a dimi joj se iz rupe baš usred zida! (To je stvarno bila istina: dim je izlazio kroz rupu odmah s druge strane štednjaka).

— — — — —

— E tako, ruljo, a sad se možete pobrati, jer mi bi još danas htjeli biti u Jablancu.

— E, ajde zdravo i vidimo se na Rijeci!

— Zdravooo!

Mahali smo im, a zatim smo stvarno napravili pokret. Potpisali smo se u ugao iznad naših kreveta i krenuli smo.

Bilo je točno podne i nismo imali vremena za razbacivanje. Žurili smo po Premužićevoj stazi prema Alanu, gazeći u medvjedove tragove, — ti medvjedi sa svojim svježim tragovima već su postali dosadni.

Prolazili smo kroz usjeke u stijenama i opet smo proklinjali u sebi tu maglu i to vrijeme sve skupa, jer ovako jedva da smo vidjeli slijedećih par koraka ispred sebe. Doduše, nas dvojica smo već bili u Kukovima ljeti, ali ipak — Kukovi u snijegu i ledu, a u suncu... a bilo nam je žao i naše djevojke — toliko smo joj napričali o Velebitu, a sad ovako... Što će si misliti o nama? I što će reći mami doma, kako smo ju vukli po magli i snijegu kroz neke Kukove od kojih se nije ama baš ništa vidjelo.

— Znaš, baš nam je žao da je ovakvo vrijeme i da...

— Ali ja ti velim da je meni i tako lijepo, a drugi put bit će još ljepše.

Dobro je...

Izašli smo iz Kukova (koliko smo mogli razabrati) i prošli kroz šumu, još sve slijedeći medvjede tragove, a zatim smo izbili na neku čistinu i odjednom su se sve, i najbliže konture izgubile i našli smo se kao utopljeni u mlijeku. Nismo vidjeli gdje prestaje snijeg a počinje magla. Kad smo zakoraknuli imali smo osjećaj da ćemo stati u prazno.

— E sad stari, napni staklenke!

— Mislim da put ide desno, samo gdje?

No, začudo, pokazalo se da smo imali dobar osjećaj za orijentaciju i nismo sašli s puta. Tako smo došli i na Alan. Tu više nije bilo ni traga snijegu, ali osjećalo se da ga u planini ima, i to ne malo... Bila su dva sata popodne i uskoro će se početi smračivati. Ako ćemo pravo, i sad je već bilo mračno: maglovito, oblačno i sivo.

Započeo je silaz. Bilo je to gadno skakanje po kamenju, koje se odrojavalo pod cipelom, poskakivalo i udaralo nas u cjevanicu. Sipila je sitna kišica, stalno i uporno. Oblaci su se spuštali sve niže, kao da silaze zajedno s nama. Kad smo bili pod Strogirom jedva smo razabrali njegove inače

tako upadljive obrise, koji su se crnili na već potpuno tamnom nebu. Sad to više nije bila ona sitna dosadna kišica, koja je nježno sipila, nego mlazevi vode koji su pljuštali po našim skrućenim vjetrovkama. Bila je tamna crna noć bez mjesečine (ili se mjesec bar nije vidio od oblaka) i mi smo gacali po blatnim potocima koji su se razmiljeli po tlu, udarajući pritom vrhovima cipela u oštro kamenje i muklo kunući.

— Pazi, kao da nismo više na putu.

— Da potražimo marku...

— Da nije ono tamo...

Dovukavši se do kamena i gotovo ga dotičući nosom pokušavali smo razabrati kakva li je to svijetla mrlja. Obično bi se ispostavilo da je to lišaj...

Bili smo skroz mokri (kao što bi se slikovito reklo, ne do kože nego do kosti) i mogli smo jezikom hvatati kapi vode, koje su nam kapale sa kose i vrha nosa (— bar sam si ja time kratio vrijeme). Na vrhu naprtnjača imali smo složene spavaće vreće u polivinilskim vrećicama i to nam je služilo kao bar djelomična zaštita za unutrašnjost naprtnjača. Gubili smo put i spotičući se po kamenju, ponovno smo ga nalazili.

— Gledaj, što li je to?

— Pa, cesta...

Stajali smo na gornjem rubu nasipa, a pod nama je bilo nešto, nešto — što nismo znali što je.

— Misliš da je to cesta? Izgleda kao rijeka...

— Ma čovječe, otkud ti tu rijeka? Doduše, izgleda kao da je voda.

— Da bacimo kamen?

Mislim da se ne bi ni najmanje začudili da smo čuli buć! — i vidjeli kako se površina ceste zatalasala... Smatrali bismo to sasvim normalnim. No kamen je zvonko udario i ostao ležati kao na površini vode, — tako je bar izgledalo. Sašli smo dolje — i stvarno — bila je cesta.

— Mogu ti reći da je to štos godine: dovučeš se do ceste i onda ne znaš šta je to i moraš baciti kamen da se uvjeriš.

— Ali zbilja je ovako po noći, mokra i skliska, nalikovala na neki potok.

— Pa je, ali i mi smo već bili tako zatupljeni da nismo znali šta se to zapravo događa s nama. Da je bila rijeka — nikom ništa, mi bi i dalje nastaviti teturati, makar inače vrlo dobro znaš da tu nekom potoku nema ni traga!

Dakle, sad smo hodali po cesti, mokroj i sjajnoj, a voda nam se cijedila od vrata do u cipele, i već smo se počeli pomalo hladiti.

— E, ovaj povratak je vrhunac svega.

— Šta ćeš, ima i to svojih čari. Jel', mala, da je i to lijepo?

— Pa je. Ono s cestom bar smo se sami sebi nasmijali.

— Lako ti se sad smijati!

Ima li još smisla da vam pričam kako smo, već sasvim iscrpeni pogriješli cestu (ne stazu, nego cestu!) i mjesto u Jablanac sašli u Stinicu... I da nam tu jedna starica nije pokazala poprijeki put, još bismo koji dobar sat hodali do Jablanca. Čudno, nitko se nije uzrujavao da smo mjesto u Jablanac sašli u Stinicu. Isto kao što se nitko ne bi čudio da je umjesto ceste tamo tekla rijeka...

E, ali ovo sad je zaista bio Jablanac! U to više nije bilo nikakve sumnje. Opet smo slušali kлокotanje valova pod rivoм i udisali slani miris mora. Samo, mislim da smo se sad svi slagali u tome da je to divan miris...

U Hirčevoj kući stari opskrбnik sa ženom još je bio budan. Lijeno smo odgovarali na njihova pitanja, dok su nas hranili toplom juhom, i bili smo sretni kad smo se konačno zavukli u krevet, pravi krevet sa jastukom, madracima i čistim plahtama. A po ostalim krevetima i po podu sušile su se naše izvraćene naprtnjače i sve što je bilo u njima (pošto smo prethodno sve dobro »izmikali«)...

— — — — —

Drugo jutro imali smo odmah broд za Crikvenicu. Jedini problem je bio — što obući na sebe. Sve se napilo vode i bilo je neupotrebljivo i trostruko teže. Cvokotali smo na »Aleksi Šantiću« u majicama i trenirkama, stisnuvši se svi zajedno u nerazmrsivu hrpu.

A sutradan, u Crikvenici, kupali smo se. U moru, da se razumijemo! Doduše, nije baš bilo vruće, ali:

— Kupali smo se na Novu Godinu!

Uostalom, to je već ukoriјenjeni velebitaški običaj. Nismo mi bili prvi... Mi samo nismo iznevјerili tradiciju. Iskreno rečeno, more je bilo jezivo hladno, tako hladno da je bilo upravo bolno skočiti u nj, ali sunce je spasilo stvar.

A navečer — na brodu smo se našli s ostalim »Velebitašima« i utrpali se u vlak za Zagreb.

Tako je prošla i ta Nova Godina. Boјim se, da će nam i ova ostati dugo u sjećanju. I to ne u lošem smislu. Naprotiv...

A gdje ćemo dočekati 1960-tu? To ćemo još vidjeti. Samo, glavno je da se ne prekine lijepa tradicija...

Dr. Željko Poljak, Zagreb

Hrvatske planine

(Informativni pregled)

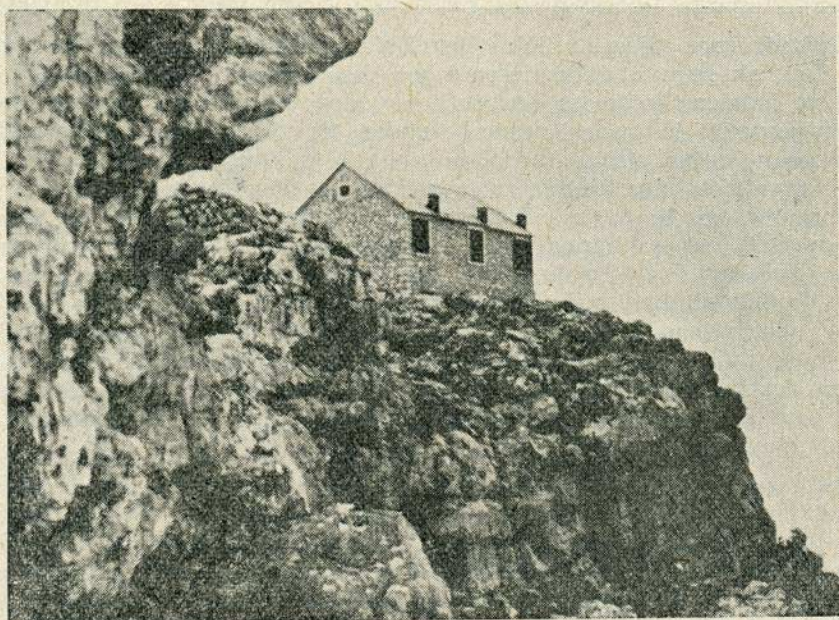
5. Vidova gora

Od svih otočnih vrhova na našem Jadranu, Vidova gora na Braču najmilija je našim planinarima, premda je prošlo јedva dvadesetak godina od kad je dobila svoje mјesto na popisu planinarskih ciljeva u Hrvatskoј. Evo koji su tome razlozi! Vidova gora je najviša otočna planina na Jadranu i zbog istaknutog položaja ima vrlo lijepi i prostrani vidik. Pristup je kratak radi blizine Splita, uspon je lagan, a do samog vrha može se danas stići i automobilom. I konačno, što također privlači planinare, to je planinarska kuća na tјemenu najvišeg vrha, podignuta prije dvadesetak godina. Popularnosti Vidove gore osim planinara mnogo su doprinijeli i turisti koji poduzimaju uspon iz obližnjih kupališnih mјesta.

Brač je vanredno bogat prirodnim ljepotama i raznim turističkim atrakcijama, no mi ćemo se ovdje ograničiti samo na opis uspona do Vidove gore

iz Supetra preko Nerežišća i silaza do Bola na suprotnoj obali otoka. Ova zahvalna i dosta laka jednodnevna tura omogućava da se na najbrži način upoznaju sve bitne odlike ovog otoka, njegova priroda i njegov najviši vrh.

Iz Splita stiže se za svega jedan sat ugodne vožnje parobrodom lokalne plovidbe do Supetra na Braču. Supetar je lijepo kupališno mjesto sa uređenom plažom, hotelom i restoranom. Brač je zadnjih godina mnogo napredovao: velikim podmorskim kapelom dobio je 1956. električnu energiju, izgrađena je mreža cesta kojima danas saobraćaju autobusi, a svako veće mjesto ima i svoj vodovod. Iz Supetra treba produžiti u unutrašnjost do Nerežišća (10 km). Može se koristiti autobus koji saobraća na liniji Supetar—Nerežišće—G. Humac—Bol ili krenuti planinarskom stazom. Planinarski put,

Planinarska kuća na Vidovoj gori na Braču

Foto: dr. Z. Poljak

sa ostacima nekadašnje markacije, vodi iz pristaništa starom kamenitom stazom uzbrdo prema crkvi sv. Roka (155 m) kroz kraj pošumljen borovim stablima. Nekad je čitav Brač bio dobro pošumljen, no zeleni plašt postajao je tokom stoljeća sve siromašniji, tako da je danas svega jedna četvrtina otoka pokrivena šumom. Da nije bilo pošumljavanja Brač bi danas bio kamenita pustinja. Nekad su glavni neprijatelji šume ovdje bili požari, sječa i koze, no danas ih je, izgleda, uspješno zamijenilo smolarenje. Radi se naime o tome da se zasiječe borovo stablo i iz takove rane sabire se smola u podmetnutima lončićima. Smola se dobro plaća u nakupnim stanicama, pa je tako postala novo vrelo prihoda. Kao posljedicu možemo vidjeti niz najljepših stabala kako se suše, no šumarije nažalost imaju veću i bržu korist od smolarenja nego od pošumljavanja, pa ga stimuliraju umjesto da ga zabranjuju.

Nakon dva sata laganog uspona stiže se na Bračku visoravan do ceste iz Supetra, koja vodi ravno u Nerežišće (382 m). Stoljećima bilo je to glavno mjesto na otoku. Kao uspomena na dugotrajnu mletačku vladavinu i srednje-vjekovnu seosku vlastelu stoji ovdje još i danas loža i nekadašnja gradska vijećnica. Interesantno je da je hrvatsko stanovništvo unatoč stoljetne romanske prevlasti sačuvalo ne samo svoju nacionalnost nego i mnoge lokalne karakteristike, toliko markantne za Bračane. Tokom zadnjih stoljeća prestanak gusarenja, stabilizacija prilika i razvitak pomorske plovidbe privukli su Bračane morskoj obali. Mjesta u unutrašnjosti otoka kao što je Nerežišće, počinju opadati, a na njihov račun nastaju današnja kupališna mjesta na sjevernoj obali otoka, okrenutoj prema Splitu. No migracija se nije ni ovdje zaustavila i danas ima Bračana raspršenih po čitavom svijetu. Tipična je za njih osobita ljubav prema zavičaju i čvrste veze među iseljenicima.

Prošavši kroz tijesne uličice Nerežišća planinarski put se opet hvata ceste. Desetak minuta dalje lijevo ispod ceste nalaze se velike sabirne površine za kišnicu, kojom se opskrbljuje vodovod Nerežišća. Brač je krševit otok, vapnenačke je građe i posve bezvodan. Sa visoravni se doduše spuštaju prema moru brojna rječna korita, no voda se u njima pojavljuje samo prolazno za velikih kiša. Prema tome jedina je mogućnost za dobavu vode sabiranje kišnice. No za sušnih ljeta znaju i cisterne presušiti, pa se voda mora dovoziti čak sa kopna u brodovima-cisternama. Bračka visoravan je izrazito stočarski kraj. Ta činjenica bila je poznata već rimskom historičaru Pliniju, koji hvali Brač radi uzgajanja koza (*«capris laudata»*). Za napajanje stoke po visoravni odvajkada su mogle služiti samo lokve, iskopane vjerojatno još prije dolaska Hrvata. Ima ih dvadesetak, a spominju se već u najstarijim pisanim dokumentima (na pr. u »Povaljskoj ispravi« iz 1181. godine pisane glagoljicom na hrvatskom jeziku) što dokazuje kako je voda oduvijek bila životno pitanje ovog otoka.

Cesta se postepeno penje, uzlazi sve više na visoravan i stiže do ras-kršća. Lijevi krak vodi preko G. Humca u Bol (30 km), a desni, na jug, ravno prema Vidovoj gori. Kamenjar, obrasao sredozemnom, prizemnom makijom, uskoro zamjenjuje pošumljen kraj oko Kneževe ravni. Borove šumice u ovom kraju su samonikle. Premda su dosta oštećene, naći će se još uvijek krasnih stoljetnih stabala. Uspinjući se dalje prema Vidovoj gori cesta prelazi Korita, šuma se postepeno gubi, a sa njenom degradacijom krš postaje sve ljući. Lijevo i desno pružaju se brojni plitki dolci. Konačno cesta svršava kod jedne ograde, kojom je zaštićena mlada šumica u okolini najvišeg vrha. Dalji put vodi kroz ogradu i nakon 400 metara stiže do najviše točke otoka Brača. Nakon 3—4 sata postepenog uspona preko blago nagnute planinske visoravni ovdje putnika čeka veliko iznenađenje. Visoravan naglo završava strmom provalijom. U impresivnoj dubini pruža se južna obala otoka sa zelenim nasadima kupališnog mjesta Bol. Naročito se u dubini ističe plaža sa Zlatnim rätom, snježnobijelim pješćanim izdankom, koji se oštro usjekao u morsko plavetnilo u daljinu od 634 metara. Na drugu stranu pruža se s vrha prostran pogled na velik dio Brača. Imponira njegova široka bezvodna visoravan i glomazne dimenzije koje ga bitno razlikuju od ostalih jadranskih otoka. Brač nije toliko dug, svega 36 kilometara, no širina mu dosiže ravno 12 kilometara. Upravo tim najširim pravcem vodi opisani put. Za lijepog vremena pruža se odavde krasan pogled na velik dio Jadrana

s otocima i na krševito područje Dinarida u Dalmaciji. Evo vidika s Vidove gore:

	visina	udaljenost u km	stupnjeva
Troglav	1913	75	0
Mosor (V. Kabal	1340	28	3
Kamešnica	1849	50	27
Biokovo (Sv. Jure)	1762	35	82
Pelješac (Sv. Ilija)	961	52	127
Hvar (Sv. Nikola)	626	15	180
Vis	585	55	230
Kozjak	780	40	326
Svilaja	1509	60	346

Na samom rubu provalije, na najvišoj točki otoka, na visini od 788 metara, sagradilo je Planinarsko društvo »Mosor« iz Splita 1936. godine lijepi planinarski dom. Tadašnji predsjednik društva, prof. U. Girometta, mnogo je doprinio popularizaciji ovog izletišta svojim članovima i putopisima. Za vrijeme rata Vidova gora bila je poprište borbi i kuća je nažalost postradala. Poslije rata splitski planinari su je opet obnovili. Sagrađena je od betona i kamena, ima blagovaonu, kuhinju i spavaonicu, no nije opskrbljena ni snabdjevena inventarom. Pedesetak metara od kuće nalazi se zapuštena zgrada nekadašnje lugarnice, koja je prije služila čuvaru planinarskog doma kao nastamba. Tu je i velika cisterna koja je dom opskrbljavala vodom. Nedavno je odlučeno da dom nosi ime planinara Branka Lukšića, porijeklom sa Brača, koji je 1958. godine prilikom alpinističkog uspona u Kleku pao i poginuo sa svojim partnerom. Prošle godine, 28. rujna, sakupilo se kod doma mnoštvo planinara, te je na svečani način otkrivena spomen ploča poginulom alpinisti.

Planinarska kuća je nažalost prepuštena na milost i nemilost prolaznika i pastira, a vrata su provaljena. No ima nade da će stvari krenuti na bolje. U Bolu ispod Vidove gore postoji inicijativa za formiranje planinarskog društva, koje bi radi blizine bilo najbolji čuvar doma. Žalosna je činjenica nemar koji Bračani pokazuju prema vlastitoj planini i privlačnoj atrakciji koju su planinari Hrvatske sagradili na njenom najvišem vrhu.

Na Vidovoj gori kulturni planinar imat će priliku da se pozabavi vrlo interesantnim detaljima. Radi se o historijskim objektima, koji se nalaze upravo oko planinarskog doma. Na prvi pogled kao da na ovom pustom i krševitom mjestu nikad nije bilo života. Ipak, pažljivi promatrač lako će uočiti tragove starih zidova, koji okružuju glavicu najvišeg vrha. Radi se prethistorijskoj, vjerojatno Ilirskoj građevini u obliku dvostrukog prstena, kojim je vrh bio pretvoren u utvrdu. Mi danas vrlo malo znamo o prvim stanovnicima otoka, iako imamo dosta tragova njihovog života. Nedaleko Vidove gore nalazi se još jedan slični objekat na brdu zvanom Kostilo. Samo ime je rimskog porijekla (Castellum = tvrđava), no i ovdje su graditelji bili vjerojatno Iliri. I stare kliklopske zidine kod Škripa, izgrađene vrlo brižno u velikim kamenitim blokovima, danas se također pripisuju njima a ne Grecima kao što se to donekadna mislilo. I grobovi su im sačuvani sve do danas. To su velike kamenite gomile posijane širom Brača, koje se svojom veličinom lako razlikuju od gomila nastalih krčenjem polja. Prvi spomen o naseljenju Brača dao nam je stari grčki geograf Skilaks u svom opisu raz-

mještaja ilirskih plemena, što je ujedno i prvi poznati spomen o ovom otoku. Da su Grci Brač ne samo poznavali nego s njime održavali i veze dokaz je grčki novac u numizmatičkoj zbirci samostana u Bolu. I Rimljani su ostavili dosta tragova. Ne radi se samo o iskopinama kao što je to na primjer ostatak rezervoara iznad Bola; mnoga mjesta još i danas nose stare romanske nazive. Kad su naime Hrvati naseljavali Brač, našli su ovdje romansko, pokršteno stanovništvo, koje je dobrim dijelom doselilo iz grada Salone (današnji Solin kod Splita) nakon njegovog pada 614. godine. Od tog stanovništva preuzeli su Hrvati romanske, starokršćanske nazive naselja kao što su to na primjer Supetar, Sumartin, Sutivan (su = svet). Nakon Rimljana izredalo se mnogo gospodara: Bizant, Neretljani, hrvatski kraljevi, Tvrtko, Herceg Hrvoje, Dubrovačka republika, Francuzi, Rusi, no najdulje, preko 5 stoljeća, Venecija. Ipak, slavensko stanovništvo se tako čvrsto ukorjenilo, da već tisuću godina uporno odoljeva svim osvajačima. Upravo ovdje na samom vrhu nalazi se i jedan historijski spomenik iz starohrvatskog doba, po kojem je upravo i Vidova gora dobila svoje ime. Radi se o srednjevjekovnoj kapelici sv. Vida, čiji se ostaci vide stotinjak koraka zapadno od planinarskog doma danas još samo kao gomila ruševnog zida.

Nakon ove historijske šetnje po vrhu otoka, možemo poduzeti nekoliko lakih izleta u okolinu planinarskog doma. Dva kilometra SZ od vrha, preko brojnih plitkih vrtča stiže se do prodoline, usred koje zjapi otvor zloglasne Viče jame, ponora koji je motiv stravičnih narodnih priča. Silaz u ponor je nemoguć, no ako se oprezno približimo njegovom otvoru s južne strane, možemo baciti pogled okomito u dubinu od blizu stotinu metara.

Druga turistička atrakcija, također kraškog karaktera, je Dubi dol, velika vrtča oko jedan kilometar sjeverno od Vidove gore. Usred krševite, kamenite ravni nalazi se ljevkasta udubina ogromnih dimenzija. Na njenom dnu u dubini od stotinu metara nalazi se mala zelena livadica, obično sa ovacama na paši.

Nešto podalje od Vidove gore, dva i pol sata hoda na zapad, na južnoj strani otoka, nalazi se sakriveno među okomitim hridinama pustinjačko naselje Blaca, staro oko 500 godina. U toj zabiti stisnuo se mali labirint čudnih zgrada, kamenitih hodnika, uskih stepenica i mračnih podruma. Sagradili su ga redovnici koji su pred Turcima pobjegli iz Poljica na ovaj otok. U tišini ovog usamljenog naselja brojne generacije nesmetano su se bavile knjigom i naukom. Eremitaž Blaca naročito je bio na glasu radi svog astronomskog opservatorija. Danas u tim ruševnim zgradama životare izolirani od svijeta zadnji članovi ovog čudnog kolektiva. U taj neobični ambijent zaluta tek po koji rijetki planinar ili znatiželjni novinar.

Silazak s Vidove gore do Bola vodi markiranim putem, koji se u brojnim okukama spušta niz kamenite strmine planine. Put vodi od doma na istok rubom stijena sa prekrasnim pogledom u dubinu prema Bolu i na amfiteatralne stijene koje su se nadvile nad mjestancem. Najviša točka u tom amfiteatru, nazvanom Bolska kruna, je upravo Vidova gora. Nakon desetak minuta stiže se do mjesta, gdje solidna konjska staza iz Bola dosiže visovaran. Tom stazom treba sići prema obali. Na daljem putu ističe se na desnoj strani kameniti vrh Kostilo (610 m) sa ostacima prastare ruševine slične onoj na Vidovoj gori. Vrh je interesantan radi lijepog vidika, pa se svakom tko ima vremena preporuča ova varijanta. S Kostila se treba opet vratiti na markirani put i nastaviti nizbrdo okukama preko Podborja u Bol. Silaz sa Vi-

dove gore traje nešto preko jedan sat, dok uspon radi velike strmine traje gotovo dvostruko. Komoćniji planinar, koji se želi uspeti iz Bola može si dobar dio uspona uštediti ako se odveze autobusom za Supetar u zaleđe Vidove gore, gdje može započeti uspon na visini od 550 metara i tako stići na vrh za jedan sat laganog hoda. Umornom planinaru pruža se u Bolu mogućnost da se osvježi na divnoj plaži Zlatnoga rāta i da se okrijepi u istom imenom hotelu.

Otkrivanje spomen ploče Branku Lukšiću 28. rujna 1958. na planinarskom domu na Vidovoj gori

Literatura. Brač je u novije doba predmet intenzivnog proučavanja učesnaka raznih struka. Od domaćih spomenut ćemo prof. P. Skoka, koji je proučavao govor Bračana, Jutronića, koji se bavio porijeklom stanovništva, zatim pok. dr. M. Vrsalovića, marljivog sakupljača historijske građe, koja se danas čuva u Akademiji u Zagrebu pod imenom »Archivalia Brattiensia«. Vrlo mnogo materijala o Braču publicirano je u »Bračkom zborniku« od koga je do sada izašlo tri knjige (Split 1940, 1954 i 1957). U zborniku se među ostalim nalazi i obilna građa za literaturu. Za terensku orijentaciju dobro će nam poslužiti specijalna karta sekcija Omiš 1:100.000. Na kraju dodajemo kratki popis planinarskih članaka sa Brača.

1. Nižetić J. B. Po kozjim stazama »Nova Doba« Split 1927. br. 203.
2. Rubić I., Vidova gora na Braču. »Jadranski dnevnik« Split 1935. br. 143.
3. Girometta prof. U., Vidova gora. »Hrvatski planinar« 1936. br. 129.
4. Girometta prof. U., Ljepote otoka Brača. Isto, 1936. g. str. 267.
5. Kovačić A., Preko Uskrsa na Vidovoj gori. Isto, 1937. str. 134.
6. Vrsalović dr. M., Iz Bola na Vidovu goru. Isto, 1937. str. 299.
7. Margetić A., Smrka na Braču. Isto, 1939. str. 331.

U Kokrškoj Kočni

Cojzova koča, 4. V. 1958.

Ustali smo rano. Htjeli bismo krenuti čim prije, pa se spremamo što brže možemo. Naši su drugovi također uranili, oni će kući. U domu je gužva: jedan traži ovo, drugi ono, a vrijeme odmiče. Prenosimo naprtnjače i ostalu opremu u zimsku sobu, a uzimamo penjački materijal. Spremamo se u Jugo-zapadni greben Kočne. Opise smo već proučili; ljeti je dvojka s jednim težim mjestom. Dan ranije razgledali smo ga izdaleka: ići će! Pozdravljamo se s drugovima i izlazimo iz kuće.

Sunce se već uselo. Iznenaduje nas svježina ranog proljetnog jutra — proljeće kasni u ovim visinama. Nebo je bez oblačka, po dolinama maglice. Snijeg bliješti na suncu u hiljadama blistavih kristala; upravo je bilo šteta gaziti po njemu.

Prolazimo ispod Grintovca i stižemo na Dolce. Još jedan mali uspon po strmom žlijebu i eto nas kod bivaka VII. To nam je polazna točka za uspon.

U prvom dijelu stijene ima malo snijega; skidamo dereze i vežemo ih za pojas, a cepine dajemo Mišku u naprtnjaču. Penjat ćemo u dva naveza: Zlatko i Miško, Marinka i ja.

Krećemo. Zlatko penje prvi. Lagano se uspinje kršljivom stijenom i stiže pod prevjes — prema opisu najteže mjesto. Prelazi ga i uskoro nam se gubi iz vida. Miško mu dovikuje: »Još šest metara... još tri metra... još jedan... gotovo«. Zlatko preuzima osiguranje i zove: »Kreći!« Miško odlazi.

Dok Marinka i ja sjedimo i čekamo da se prvi navez udalji, počinju se uz stijene valjati magle. Uskoro smo se našli u neprozirnu sivilu, no to nas nije zbunilo. Znali smo da je stigla popodnevna naoblaka, koja se ponavljala tih dana bez duljih zadržavanja.

Sad penjemo mi, Marinka me osigurava. Upravo stižem do prevjesa, kad se odozgo surva gomila kamenja. Sklanjam glavu i slušam kako zviždi i pršti pokraj mene i kako se zatim tutnjava gubi u dubini.

»Miško, pazi na kamenje!«

Nastavljam uspon; prelazim prevjes — scena se ponavlja. Ovaj put nismo tako dobro prošli. Meni je jedan »kamenčić« pogladio leđa, a Marinka je dobila po rukama i nogama. Miško nam je kasnije objasnio, da nije kriv za drugi kameni pljusak.

Dalje je greben dobro razveden, pa nema toliko opasnosti od kamenja. Magla nas je sve više obavijala, a počelo je i kišiti. Ispod jedne glatke ploče stižemo prvi navez, pa dalje nastavljamo zajedno.

Dolazimo do snijega, koji prekriva kamenje. Stavljamo dereze na noge i na Miškovo veliko veselje uzimamo cepine iz njegove naprtnjače. Hranimo se čokoladom, šećerom i medenjacima — prikupljamo snagu za daljnji dio puta.

Nastavljamo grebenom. Snijeg je mekan i ne drži najbolje. Javlja se vjetroć i povremeno trga maglu, tako da probija sunce.

Prelazimo preko Jezerske kočne i nastavljamo prema Kokrškoj Kočni. Vrijeme brzo odmiče. Preko mnogih malih vrhova, koji čine greben zani-

mljivim, stižemo do skoka, dva do tri metra visokog. Spuštam Marinku pa zatim i sam skačem dolje. Izmijenjujemo mjesta. Pazeći da ne stanem derezom na uže, spotaknem se, izgubim ravnotežu i naglavce odem niz strminu.

»Pazi Marina...!« Na našu sreću cepin mi se zabio u snijeg, pa sam ostao viseći na njemu. Ugodno baš nije bilo. Slijedi lakše penjanje. Još koja dužina užeta i svi smo na vrhu Kokrške Kočne — 2538 metara. Čestitamo jedan drugome.

Pripremamo se za silaz. Treba požuriti, već je kasno, kad li niz strminu sleti Zlatkov cepin. Bespomoćno smo ga pratili pogledima. Što sad? Što možemo: ići ćemo po njega.

Kokrška Kočna

Foto: dr. Z. Poljak

Po žljebu spuštamo Miška za dvije dužine užeta, koja smo za tu priliku sastavili. Miško silazi, no javlja žalosnu vijest: »Ovdje ga nigdje nema, vraćam se natrag«.

Počinjemo sa silazom. Žurimo se, ne bi željeli bivakirati. Tražeći cepin nismo ni primijetili kako je vrijeme brzo prohujalo, a sunce koje se danas tako rijetko pojavljivalo, već je bilo zašlo. Spuštamo se po snježištu, stižemo do ruba, no dalje ne ide. Vraćamo se, te krećemo drugim smjerom. Tako ponavljamo nekoliko puta. Marinka i ja se odvajamo; pokušavamo silaz po jednom snježištu, no i ono se svršava stijenom. Noć je pala. Imamo na sreću mjesečinu, stijena je dobro razvedena, te su odlučujemo za silaz. Skidamo dereze i Marinka se spušta. Prva duljina je lagana; idemo dalje, postaje sve teže. Još malo i mjesec će zaći.

»Ne mogu dalje«... javlja Marinka odozdo.

»Vrati se nazad, pa ćemo potražiti neki bolji put«, — odgovaram. Polako se vraća. Najednom trzaj.

»Pa sam, popusti uže!«

»Malo se odmori pa pokušaj ponovo« — odgovaram.

Nakon nekog vremena ponovo pokušava, no ponavlja se isto. Umorna je, ruke joj više ne drže kako treba. Pokušava i po treći put, ali opet bez uspjeha.

Odluka je pala; provest ćemo noć na tom mjestu.

*

Mjesec samo što se nije sakrio za okolne vrhunce. Njegove slabe zrake koje se s mukom probijaju kroz sumaglicu čine predmete i okolicu nekako čudnom, nestvarnom. Još malo i sve će utonuti u mrak.

Cojzova koča na Kokrškom sedlu

Vjetrić lagano piri, hladno mi je i tresem se. Umor mi sklapa oči, a svijest se pomalo gubi. Pred oči mi dolaze razne ugodne slike i postaje nekako toplije. Mrka me obavija noć...

Naglo se trgnem. Izgubile se lijepe slike i vidim opet samo neprozirnu tamu. Dozivam Marinku i ne znam koji puta je već pitam koliko je sati. Iz dubine dolazi pospani glas — pola je dva. Vrijeme odmiče zaista sporo. Pro-

težem noge i trljam ih; hladnoća je sve veća. Pa onda tiho šapućem: »Ne smiješ zaspati, ne smiješ zaspati, ne smiješ... moraš biti budan, jer osiguravaš druga, koji je negdje na drugom kraju užeta možda u gore položaju od tebe... Misli otupljuju. Umor pobjeđuje. Polako odlazim u neki drugi, ljepši svijet, gdje nije tako hladno i tvrdo, a na hladnom kamenu ostaje zgrčena figura koja nehanički drži smrznuto uže što se gubi negdje u dubini.

Budim se, i sve počinje iznova .

Tama se postepeno pretvara u neodređeno sivilo. Četiri sata je. Hladnoća mi trese tijelo. Ne mogu to spriječiti. Oči mi kruže po vrhuncima, koji izranjaju iz tame i magle što prekriva doline. Već se dobro vidi. Tu su Grintovec, Dolgi Hrbat, Skuta i mnoge drugi, kojima ne znam imena.

Napokon! Prve sunčane zrake zahvatile su vrhunce. Odlazi tjeskoba noći, srce živi kuca.

Gledam stijenu iznad sebe niz koju polako, za mene prepolako, klize sunčane zrake. Još malo, samo čas i kupam se u njima. Kako je ugodno — — kako je toplo.

*

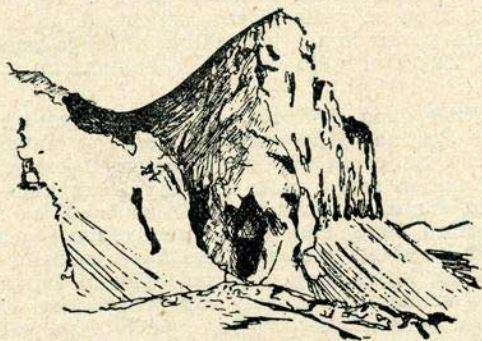
Ugrijani suncem dobili smo novu snagu i polet. Marinka je prvim pokušajem dopenjala do mene. Odmah pričvršćujemo dereze i idemo prema vrhu. Polako napredujemo. Noge nam podrhtavaju od umora, a glad nam sve više priljepljuje želudac za kralježnicu.

Iz doline odjekuje zov. Zlatko i Miško su već pod stijenom, tu će nas dočekati. Oni su se sinoć uspjeli probiti do snježišta i dalje do doma. Žurimo da što prije stignemo do njihovog traga.

Izbijemo na greben, još malo stijene i stižemo na veliko snježište »na plazeku«. Po njemu se spuštamo do drugova koji nas dočekuju čokoladom i medenjacima. Uh, što je prijalo!

Pošto smo se nahranili i malo odmorili, razastrli smo mokru odjeću, da se suši i odgovarali na pitanja što su pljuštala po nama. Zatim smo legli među kamenje gdje je probijalo nešto trave i ubrzo utonuli u san.

Sunce nas je ugodno grijalo ploveći dalje velikim svodom.

Planinarske šetnje 80—godišnjaka

Usprkos lošem vremenu, ovogodišnje prvomajske praznike sam proveo vrlo ugodno planinareći grebenima i prigorjem Medvednice. Već koncem ožujka odlučio sam, da tri praznična dana provedem u prirodi, u kojoj se uvijek osjećam najugodnije. I odlazeći iz moje Duge Rese u Zagreb, u posjet kćerci, zetu i unuku, opremio sam se ne za šetnju gradskim asfaltom, već za planinarski izlet i boravak u prirodi. Međutim, vrijeme nikako da se »uvremeni«. A ja, pomalo, planinarski uporan i »tvrdoglav«, pa me tako ni jaka kiša uoči Prvoga maja, ni nepovoljna prognoza hidrometeorološke službe, ni natmureno nebo nisu pokolebali u odluci, te sam prvoga dana prošetao prije podne maksimirskom šumom želeći stići bar do Granešine.

Htio sam prošetati putom, kojim sam prije sedamdeset i dvije godine, kao đak prvoga razreda zagrebačke gimnazije (tada jedine u Zagrebu, a bila je to ona stara klasična na Katarinskom trgu) ne sjećam se više s kim, išao nekuda preko Maksimira. Kako li je samo nekad bio Maksimir »daleko« od Zagreba... Do njega smo naravno išli pješice, a sada sam se do njega »gospodski« dovezao tramvajem i uputio se dalje prema istoku preko šume, sve bez karte i busole. Bilo je oblačno, pa se nisam mogao ni po suncu ravhati, a u maksimirskoj šumi mnogo putova, bez ikakvih oznaka; ni planinarskih, ni šumskih, ni saobraćajnih putokaza na raskršćima. Jasno, svaki čovjek u neoznačenoj šumi lako izgubi smjer, pogotovo kad nema sunca, pa se tako i meni dogodilo, utoliko prije i lakše, jer me već poduže nije bilo u tom pošumljenom dijelu Zagreba. I tako mi se desilo, da sam na jednom raskršću kraj kolnog puta našao jedan jedini planinarski znak. Nadajući se da je baš to »onaj pravi«, pođem tim putem, koji me je nakon skoro sat hoda doveo u Gornji Bukovac... Pitam za Granešinu, a mještani me čudno pogledavaju i pokazuju mi, da je Granešina istočno, daleko preko jedne kose. I, što li mi je preostalo, nego: čovječe, ne ljuti se, mijenjam plan i hajd' pod Medvednicu!

Da ne duljim: odavde sam i pravim putovima i stramputicama došetao u Remete, a od Remeta isto tako i putovima i stazama do tunela, uspeo se nad tunel, prošao iznad Gračana do ceste što vodi u Šestine, pa u Zagreb. U Ksaverskoj me dolini uhvatilo podne, kad je počelo rositi, a onda i kišiti, ali tako jako, da sam morao pričekati tramvaj na stanici prije Zvijezde i silom prilika prekinuti omiljeno mi pješčenje. Ipak, bio sam zadovoljan, jer sam u četiri sata hodanja, djelomično meni novim i nepoznatim putovima, zadovoljio donekle svoje planinarske »slabosti«. Tako je bio završen moj Prvi maj. Preporučio bih zagrebačkim planinarskim društvima, da u dogovoru i uz dozvolu uprave perivoja Maksimir označe planinarskim znakovima tu šumu, kako bi se izletnici koji se ne mogu penjati na bregove, lako snalaziti u toj zaista krasnoj šumi, u kojoj nažalost nisam, kao nekad, čuo pjev ptica, a nisam vidio ni srna, ni zečeva, ni fazana, kako se to vida drugdje u nacionalnim parkovima i perivojima sličnoga značaja kao i Maksimir. Trebalo bi i okolicu Zagreba bolje označiti planinarskim i turističko-izletničkim znakovima.

Drugoga prazničkog dana pridružila mi se na izlet i moja kćerka. Dovezli smo se oko 9 sati do Šestina. Otud mimo »Šestinskog lagvića« umjerenim hodom do Kraljičinog zdenca i dalje cestom prema Malom Sljemenu do doma Grafičara. Tim dobro poznatim putem zaista može i slabi pješak lako doći na Medvednicu. Vrlo ugodan put kroz šumu, sad bukovu, sad hrastovu, na nekim mjestima s lijepim vidicima na dolinu Save, tako da čovjek gotovo i neprimjetno bez velikog napora osvane na vrh gorskoga grebena. Kod doma »Grafičara« malo smo se odmorili, a kad je prestala kišica, koja nije poštedila ni taj dan, pošli smo prema piramidi. Kratko smo vrijeme promatrali vožnju na žičari i krenuli prema domu na Puntjarki. Tu nam se smilovalo sunce i sunčali smo se pred domom više od dva sata. Popili smo čaj i uputili se novim, t. zv. »Seniorskim putem« do tunela, a odavde tramvajem, prazni i gladni doma na objed-večeru. Kćerka, oduševljena izletom, svečano mi je obećala, da ćemo sutra preko Čučerja na Kaptolsku lugarnicu i dalje preko Rauhove lugarnice na Puntjarku. I ja, zadovoljan takvim planom spokojno zaspi.

Kad ujutro, trećeg prazničkog dana, evo iznenađenja! Kćerkin stopala otečena, a u nogama »neki mravi« od jučerašnjeg hoda... i tako opet sam odoh tramvajem do Dubrave. Na posljednjoj stanici pitam, kud se ide na Kaptolsku lugarnicu. Moram pitati, jer me ni tu nije bilo već davno, pa se sve izmijenilo. Narastao je novi, veliki grad. Međutim, ni oni, koje pitam, ne znadu za tu lugarnicu, vjerojatno za nju sada prviput i čuju, ali me upućuju na cestu, koja vodi u Markuševac. Odatle će me, kažu, autobus dovesti u samo mjesto. Čude mi se, idem u nepoznat kraj, pa još k tome sam, a ja im odgovaram, da će me planinarski znakovi sigurno dovesti kamo želim. Potpuno sam zaboravio na sinoćnji plan te i ne pitam za Čučerje. Duskora, eto me u autobusu, kojim sam došao usred Markuševca. Tamo sam pred crkvom našao ploču i planinarske oznake za Rauhovu lugarnicu. Pitao sam za Kaptolsku lugarnicu, ali kako nisam dobio pouzdanu informaciju, uputio sam se kroz selo vođen dobro izvedenom markacijom kraj rezervara, na kome bi trebalo obnoviti staru markaciju, jer je posve izbljedila, pa je putnik nesiguran, ide li pravim putem. Putovi su i staze bili prilični mokri, te sam bio zadovoljan, što kćerka nije išla samnom, jer je taj uspon na Medvednicu prilično naporan.

Iako sam bio sam, premda vrijeme nije bilo najpovoljnije, jer me je na polovici puta u mladoj šumi zatekla jača kiša, koja srećom nije dugo padala, protekla su mi dva i pol sata puta vrlo brzo te sam oko podne stigao na Rauhovu lugarnicu. Taj put vrlo je interesantan; ima lijepih vidika, koje nažalost nisam mogao zbog kiše potpuno iskoristiti. Nakon što sam u planinarsku iskaznicu otisnuo žig prosljedio sam do Puntijarke. Da osušim promoćeno odijelo, morao sam ući u dom i, što nije bilo u programu, ondje objedovati, dok mi se odjeća posuši. Čim sam stupio u dvoranu, pozdravi me nepoznati planinar i predstavi prisutnima kao najstarijeg aktivnog planinara Hrvatske, koji svoje godišnjice proslavlja na Kleku. Koji je to bio planinarski drug, ne znam, ali on me je znao s proslave petgodišnjice Skupine seniora Planinarskog društva »Zagreb«, gdje sam kao takav bio predstavljen prisutnima na toj proslavi, što taj brat i drug planinar nije zaboravio. E, pa lijepa mu hvala!

Odišlo se posušilo, ja sam se okrijepio i hajde dalje na piramidu. Od nje sam se kraj Radničkog odmarališta spustio nemarkiranom stazom do doma Grafičara, a odatle strmom stazom put Šestina. Kraj Kraljičinog zdenca i »Šestinskog lagvića« prosljedio sam pješke do Mihaljevca, a onda tramvajem u grad, kamo sam stigao u 18 sati — ni umoran ni gladan, ali zadovoljan. U ponedjeljak prije podne vratio sam se nedjeljnom povratnom kartom do Karlovca, a otud, da ne zaboravim hodati, planinarski opremljen produžio sam put preko staroga grada Dubovca i dalje preko Kalvarije, Vučjaka i Zagradca u Dugu Resu i tako završio put u 14 sati sretan i zadovoljan što sam gotovo puna četiri dana proveo u lijepoj prirodi.

Ako se ponekom mladom planinaru sve to i ne će činiti naročitim planinarskim podvigom, neka ne zaboravi, da sam ovu trodnevnu prvomajku planinarsku šetnju izvršio u svojoj osamdeset i trećoj godini...

PITANJA ZA DISKUSIJU

Prof. Josip Baugut, Zagreb

Što je planinarenje?

Jedne ljetne nedjelje održavala se u Zagrebu međunarodna nogometna utakmica između Jugoslavije i Italije. Toga dana bilo je na Medvednici vrlo malo planinara. U razgovoru o toj činjenici jedan planinar je primijetio: »Pravi planinari ipak su ovdje«, t. j. na Medvednici. Izraz »pravi planinar« često se spominje u društvu planinara. Gdje imade pravih, tamo imade i nepravih planinara. Uspije li nam doći do ispravne definicije o planinarenju, odredit će se samo po sebi i to, koji je pravi, a koji nepravi planinar.

U nastojanju da donesemo ispravnu definiciju pojama planinarenja imat ćemo na umu zahtjeve logike. Ova traži, da se za pojam, koji se definira, pronađe nje-

gov najbliži viši pojam ili pojam roda (genus proksimum), a zatim da se navedu sve oznake, kojima se on razlikuje od drugih sličnih pojmova (diferencija specifikum).

Planinarenje smatraju neki športom. Međutim ono nije šport. Šport nastoji da se postigne stanovita vještina, upravo ide za time da se dođe do savršenstva u određenju vještini. Takav je tenis, nogomet, skizanje, skijanje i dr. Planinarenje nema takav zadatak. Prema tomu pojam šport ne može biti genus planinarenju. Ova dva pojma ne odnose se kao viši prema nižemu.

Drugi misle, da je planinarenje turistička aktivnost. Istina je, turisti mnogo putuju, pa i po planinama, ali uvijek prevoznim sredstvima. Osim toga njihov je glavni cilj razonoda, oporavak, a možda i upoznavanje novih krajeva. Ne može se doduše reći, da planinar ne treba razonode ni oporavka i da ne želi obilaziti nove, još nepoznate krajeve, ali to sve nije njegov glavni cilj. Prema tome planinarenje nije ni turizam. Pojam turizam, dakle, ne može biti pojam roda za pojam planinarenje.

Često se ističe, da je planinarenje fizička kultura. Moram priznati, da je to i dosta uvjerljivo. Aktivnost fizičke kulture usmjerena je na negu tijela, dakle na fizičko u čovjeku. Do toga zaključka mora doći svatko, tko se osloni samo na značenje službenoga naziva ovakove aktivnosti. A kada se promatra skupina planinara, koja se laganim korakom i u znoju svoga tijela i ponajviše šuteći uspinje prema vrhu, vrlo je lak i uvjerljiv zaključak, da je i planinarenje fizička aktivnost. Međutim postavljam pitanje: Da li je moguće samo tjelesno funkcioniranje bez duhovnoga? Gotovo nema fizkulture bez duhovne aktivnosti. Takovi su možda samo refleksi, ali i to samo prividno. Prema mome mišljenju naziv »fizkultura« za aktivnost, koju vrše fizikulturnici, nije sretno odabran, jer ne odgovara činjenici, nego bi bio bolji »psihofizička kultura«.

Iz toga razloga ja ne bih planinarenje uvrstio u fizkulturu, a za to imam još jedan razlog. U fizikulturi naglašena je »kultura«, t. j. »njegovanje tijela«, a to znači, da se mora raditi po nekome planu. Kada se želi utjecati na razvitak ručnih mišića, drugačije su vježbe, nego kada se želi njegovati noge, ili trup ili pluća. Tu se uvijek radi po određenome sistemu. Svaka akcija je dobro smišljena i upućena na negu stanovitog dijela tijela. Kod planinarenja — u koliko je ono i tjelesna aktivnost — nije težište na »kulturi« tijela, t. j. na planskom i sistematskom utjecanju, već je težište na »aturi«, t. j. na prirodnom utjecanju.

Prema izloženome ja ne bih planinarenje uvrstio (subsumirao) ni u šport, ni u turizam ni u fizičku kulturu, već u **psihofizičku aktivnost čovjeka**. Time bi za našu definiciju odredili onaj genus proksimum, ili najbliži viši pojam — ili kraće — pojam roda. Još treba za pojam planinarenje odrediti one njegove oznake, kojima se razlikuje od sličnih pojmova.

Aktivnost planinara odvija se na vrlo širokom području. Planinari nisu ni slijepi, ni gluhi ni bezosjećajni. Prolazeći kroz pojedine krajeve redovno uživaju u prirodnim ljepotama i nešto doznavaju ili o geografskim prilikama ili iz povijesti nekih objekata, o životinjama i bilju, možda i o rudama i špiljama i dr. Ovakova znanja ne stiču svi planinari jednako, već svaki prema svom interesu. Ove i slične aktivnosti nisu, dakle, općenite, a da nisu ni specifične za planinarenje, to se vidi najbolje po tome, što se do ovakovih uživanja i saznanja može doći i na drugi način, dakle i bez planinarenja. Učenjak geograf na pr., koji se zanima za geografske prilike nekog kraja, obilazi taj kraj u glavnom prevoznim sredstvima, a pješaci vrlo malo, samo tamo gdje baš mora. Slično tako čine povjesničari, botaničari, geolozi i drugi, a tako može da dođe do uživanja u prirodnim ljepotama i onaj, koji je dispoiran za estetske doživljaje. Navedene aktivnosti su kod planinarenja slučajne, a ne glavne ili bitne i zbog toga ne mogu doći u obzir, kad se sastavlja definicija pojma planinarenje.

Često se ističe zdravstveni momenat kao vrlo važni u planinarenju. Tko planinari, taj postaje zdraviji, jer se mnogo kreće na svježem zraku, na suncu i tjelesno se izživljuje. O utjecanju planinarenja na zdravlje tema je, o kojoj bi trebao govoriti liječnik, a nas danas samo zanima, da li je ovo bitna oznaka za planinarenje. Disati svježi zrak, sunčati se i tjelesno se izživljavati može se i bez planinarenja, na pr. u vrtu ili ako se izveze u goru, što mnogi čine, kad odlaze na odmor. Dakle ni ovaj zdravstveni momenat nije specifičan za planinarenje, on nije oznaka, po čemu bi se planinarenje razlikovalo od drugih sličnih akcija. A što je dakle bitno za taj pojam?

Prije svega svaki onaj, koji planinari, mora pješaćiti. Nadalje je bitno da se pješaći po planinama. Upravo je prostorni cilj takova pješaćenja, da se dostigne kakav vrh u planini, kakav planinarski dom. Zatim je važno i opće za sve planinare to, što oni vrše tu aktivnost samo slobodno, **po svojoj volji**. Nitko ih na to ne sili. I agronomi, i šumari i rudari mnogo pješaće, ali oni to redovno čine u vršenju svoje službe, njih na to sili dužnost. Takova njihova aktivnost nije planinarenje. Napokon je glavna oznaka planinarenja **svladavanje jednog povećanog napora**, napora kakav se ne izvršuje u redovnom normalnom životu. U planinarskim krugovima često se čuje »osvojili smo«, »svladali smo« ili »prepenjali smo« taj i taj vrh, a ti su izrazi upravo ispravni za oznaku svladavanja velikog napora. Težište smisla planinarenja je baš na ovome elementu. U planinarenju se iskusašavaju snage. Pioniri pri tome imaju doživljaj »gle, i ja to već mogu!«, a seniori doživljaj »gle, i ja to još mogu!« Oni pak, koji su između ovih dviju generacija, nakon uspješnog svladavanja jednog brijega dobivaju poticaj za osvajanje težih i viših uspona, zatim još težih i t. d. Svako planinarenje je — po tome — u prvome redu aktivnost, kojom se želi ili hoće svladati nesvakodnevni, nego povećani napor. Da je tako, navest ću primjer, koji je tipičan za ovu moju tvrdnju.

Prošloga ljeta popela se na Triglav Engleskinja Fany Copeland u 86. godini svoga života. Što je nju ponukalo na taj zamašan podvig? Ili da se izrazim suvremeno? Što je bio stimulans za to? Dali težnja za užitkom, kojeg će tamo doživjeti? Mnogi od vas odgovorit će jasno na to pitanje. I ja tvrdim, da je sigurno to bio movens, koji ju je uputio na Triglav. Ne ćemo se možda složiti samo onda, kad se ispituje uzrok tome užitku. Redovno se — kad se govori o uživanjima planinara — misli, da su krasni vidici, sunce i zrak glavni i jedini uzročnici — ili da se stručno izrazim — intelektualna podloga, koja izaziva ugodu, uživanje. Ponekad to može biti istina, naročito onda, kad ne postoje i drugi uzročnici. Medutim u navedenom slučaju nisu vidik, sunce i zrak glavni povod sreći, nego je to činjenica, da se je uspjelo svladati u velikoj starosti takav napor, kakav je potreban za uspon na Triglav. Glavni je uzrok u tome, što je ona imala doživljaj »gle, i ja to još mogu!« Kad bi se radilo samo o tome da se uživa na velikoj visini na suncu, zraku i vidiku, ne bi bilo potrebno pješaćenje. Do takova doživljaja može se doći i prevoznim sredstvima — recimo — na Pilatusu, na Grossglockneru ili na Jungfrau. Fany Coppeland mogla si je i to priuštiti, pa ipak nije, nego je pretpostavila veliki napor penjanjem.

Ima još jedan dokaz, da sam u pravu, kada tvrdim, da je u ovome slučaju svladavanje velikog napora bio glavni movens, podstrekač. Kad se Fany Copeland vratila s Triglava, pa kad se sastala sa svojim znancima — naročito onima, koji nisu znali, da je ona ovaj puta bila na Triglavu — ona se je sigurno pohvalila svojim uspjehom. Na koji elemenat je pritome stavila težište? Da li na vidik, sunce i zrak ili na to, da se je popela na Triglav? Mislim, da je tu odgovor jasan: »Bila sam na Triglavu« bit će najvažnija vijest, a sve ostalo sporedno i drugorazredno.

U ovoj našoj analizi pronašli smo elemente, koji su nam potrebni za sastav definicije pojma planinarenje. Pronašli smo najbliži viši pojam ili genus proksimum, a zatim smo razlučili glavne ili specifične oznake od sporednih ili slučajnih. Naša bi definicija — prema tome — glasila ovako: **Planinarenje je ona psihofizička aktivnost ljudi, u kojoj oni po svojoj vlastitoj volji svladavaju nesvakidašnji, povećani napor pješaćenjem po planinama**. Svaki onaj koji zadovoljava ovu definiciju, **pravi** je planinar bez obzira na to, da li on funkcioniра i u kojoj drugoj sferi. Sve ostale čovjekove aktivnosti, koje se dovode u vezu s planinarenjem, ne vrši svaki planinar, one su slučajne i ne moraju biti prisutne kod svakog planinarenja, dok one — u našoj definiciji istaknute — su općenite, vrši ih svaki pravi planinar.

Karlovačka magistrala

»Tragom XIII. proleterske brigade«

Članovi Planinarskog društva »Dubovec« iz Karlovca završili su 2. VIII. 1958. markiranje puta preko Žumberačkih planina i Gorjanaca i taj put su nazvali Karlovačkom magistralom »Tragom XIII. proleterske brigade«, jer put vodi preko krajeva i mnogih mjesta gdje se otporom za vrijeme NOB-e proslavila XIII. proleterska brigada.

Ovaj put povezuje planinarske kuće samoborsko-plješivičkog kraja sa slovenskim planinarskim kućama na Polomu i Gorjancima pod Gerom (Trdinov vrh). Time karlovačka magistrala otvara mogućnost čvršćeg povezivanja slovenskih i hrvatskih planinara preko ovog područja.

Na istočnoj strani te magistrale diže se Japetić (871 m), a na zapadnoj Gera (Trdinov vrh, 11881 m). U centru toga puta nalazi se Blaževa gora iznad Sošica, koja s istočne strane dosiže kulminaciju u Ječmištu (u kartama Ječmenište 979 m). Kraj oko Ječmišta i na daleko zapadno i istočno od njega prvorazredan je skijaški teren. Tu se s ruba Blaževe gore pruža veleban pogled na velik dio Žumberka, a napose na Sošičko polje i dolinu Kupčine. Odatle se za manje od pola sata jednim odvojkom od magistrale stiže do Sopotskog slapa, do kojeg vodi put između bizarnih krednih oblika i šiljaka.

Oko Ječmišta nalazi se više izvora i spilja. Najpoznatija je Pogana Jama. Tu potok teče kojih 100 m praveći slapiće, pa se onda gubi u pećini s ulazom u okomitoj stijeni.

U blizini Ječmišta namjeravaju karlovački planinari podići planinarsko sklonište, a kasnije i planinarsku kuću.

Od pogane Jame naći ćemo se za 40 minuta u planinarskoj kući na Polomu (Apatova gora), koju je uredilo planinarsko društvo Kostanjevica. Ova prostrana i lijepa kuća lako će uvijek primiti na noćenje sve one koji prolaze magistralom bilo od Gere, bilo od Japetića. Najbrži pristup do doma na Polomu je autobusom od Karlovca do Sošica i dalje za jedan sat na Blaževu goru, kuda često dolaze i kamioni po drva. Sa slovenske strane pristup je od Kostanjevice, koja je autobusnim linijama povezana sa Novim Mestom, Brežicama i Zagrebom.

Trasa. Sa Japetića i doma na Žitnici put nas vodi preko sela Dragonoša do sela Jarušje. Silazeći od Jarušja lijep je pogled desno prema Breganici, a zatim nas put vodi hrptom planinske kose Orta preko lijepih košanica sa krasnim pogledima na sve strane, da nas zavojem lijevo dovede na potok Breganu ispod sela Šimraka. Od potoka Bregane put nas vodi strmo gore do iznad sela Šimraki. Kod kuće Tome Šimraka skrećemo desno u zavoju prema šumi Vasovlje s lijepim pogledom desno prema Noršić selu sa okruglom Plešivicom (730 m) u sredini. Put nas dalje vodi na selo Kordići u krašku uvalu Mrzlo Polje, pa dalje uzbrdo do Gornje Vasi na cesti što spaja Pribić sa mjestom Bregana kod Samobora. Oдавде nas markacija vodi cestom oko 2 kilometra do Petričkog sela i dalje desno seoskim putem do najvišeg sela istočnog Žumberka, Griča. U spomenutim selima ili u šumarskoj kući u mjestu Kalje (pola kilometra od ceste lijevo) lako ćemo naći po potrebi prenočište i okrepe. Uspon od Griča na Ječmište je blag i vodi preko lijepih košanica. Tu se u blizini puta nalaze dva vrela hladne vode, što je u ovom krškom terenu blagodat. Ossobito je interesantno vrelo Ponikve, koje snažno izvire u jednoj ponikvi 5 minuta lijevo od puta. Od te Ponikve označen je markacijom uz brdo preko šumice još jedan put na Ječmište, koji nas vodi uz livadu s najljepšim vidikovcem na dio zapadnog Žumberka i kraj oko rijeke Kupčine. Naša će nas magistrala dovesti ravno na Ječmište sa triangulacionom piramidom na vrhu. Tu je na jednoj bukvi planinarska tabla Karlovačke magistrale i jasno označen smjer u Grič, prema Poganoj Jami i prema tek spomenutom vidikovcu i Ponikvi (15 minuta). Nastavljamo put magistralom desno preko Pogane Jame na cestu što ide iz Sošica u Kostanjevicu (nova šumska cesta, koje nema u starijim kartama) i dalje šumom nizbrdo, te lijevo u Dom na Polomu. Od ceste iznad Pogane Jame krene se lijevo i nakon stotinjak metara treba skrenuti na desno u šumu za Polom, kako se ne bi cestom otišlo na Blaževu goru.

Od doma na Polomu magistrala nas vodi šumskim putem na zapad oko 3 kilometra mimo Mirčevog griča i dalje desno od ceste mimo Pirčeve hribi na graničnu liniju između NR Hrvatske i LR Slovenije. Kada napuštamo šumski put nakon 3 km treba paziti na oznaku gdje se skreće desno na šumsku stazu. Sa granične linije na više mjesta otvara nam se pogled na slovenske krajeve u dolini Krke, a par minuta od puta desno naći ćemo se na spomenutim brežuljcima sa širim i vrlo lijepim pogledima prema Sloveniji. Napuštajući visoravan Blaževe gore put nas vodi preko kote 1002 m na hrbat Sljeme, kojim ćemo kroz visoku šumu čas uzlazeći čas silazeći s pogledima na duboke doline Jarka prema jugu, a Tisovca, Bijelog potoka i Pondijarke prema sjeveru, doći na lijepe livade, odakle preko jedne uvala ugledamo posve blizu pred sobom vrh Gere (1.181 m). Lijevo stranom uvala sa livadama mimo vrela u šumi nastavlja naš put prema Geri. Za pola sata stići ćemo na važnu raskršnicu pet puteva: lijevo na istok i jugoistok ide kolni put sa starim markacijama u Sošice, na jug preko gorskih livada vodi jednom uvalom naša magistrala od Gere na Djedovac i dalje do željezničke stanice Kamanje na pruži Karlovac—Ljubljana, na zapad uz rub šume i preko livada stići ćemo za 15 minuta na vrh Gere, a na sjever kroz šumu (nacionalni park — prašuma) spušta se markirani put do planinarskog zavetišća Miklavž (969 m), kuda se lagano stigne za 40 minuta. Smjerovi ovih puteva, uključujući i onaj kojim smo stigli od Poloma, označeni su na bukvi uz rub šume, odakle počinje spust prema Miklavžu.

Nakon posjete vrhu Gere najbliže nam je za odmor, okrepu i spavanje na Miklavž, ali možemo i dobro markiranim putem u Paderžičev dom na Gospodični (822 m).

Od Gere nas magistrala napuštajući Geru, vodi lijepim livadama (prvorazredni skijaški tereni) na Djedovac i dalje u zavoju nizbrdo putem u selo Cvetišći (na karti Cetošići) sa sve ljepšim pogledom na zapadni Žumberak, koji se stere između Kupe i Kupčine. Duskora stići ćemo na izvor potoka Jamnik (izvršna voda) i dalje mimo crkve sv. Ilije (divan pogled) u zavoju na jug uz crkvu sv. Nikole na cestu kod sela Magovci. Spuštajući se dalje markiranim putem stižemo u vinorodni Kašt, pa se preko vinograda sela Kamenice spustimo dolje na potok Kamešnicu kod mosta. Prešavši taj most pješačimo lijepom cestom niz potok Kamešnicu do Kupe, a prešavši Kupu mostom stižemo na željezničku stanicu Kamanje. Ako imamo vremena možemo još posjetiti i špilju Vrlovku, pa od želj. stanice Brlog-grad napustiti ovaj kraj.

Trasa karlovačke magistrale »Tragom XIII. proleterske brigade« ide dakle ovako: Jastrebarsko — Japetić — Dragonoš — Jarušje — potok Bregana — Šimraki — Kordići — Mrzlo oPlje — Gornja Vas — Petričko selo — Grič — Ječmište — Pogana Jama — Polomi — Sljeme — Gera (Trdinov vrh) — Miklavž — Djedovac — Cvetišći — Migavci — Kašt — Kamanje.

Ako polazimo smjerom od Jastrebarskog prema Kamanju, onda noćimo prvu noć na Žitnici, a drugu u kući na Polomu. Ako polazimo od Kamanje onda noćimo prvu noć kod Miklavža ili na Gospodični, a drugu noć na Polomu.

Mnogo je lakši i ugodniji put od Jastrebarskog na Kamanje. Spomenuto je već da se može od Karlovca subotom poslije podne autobusom do Sošice, dalje za jedan sat na Blaževu goru i spustivši se na noćenje u dom na Polomu, što se veoma lako obavi u subotu poslije podne. U nedjelju može se preko Ječmišta na Japetić i želj. stanicu Jastrebarsko ili opet preko Gere na želj. stanicu Kamanje i Karlovac.

Za cijelu magistralu potrebno je dva i pol dana hoda.

POMOĆ ORGANIZACIJE »CARE« MLADIM PLANINARIMA

Planinarski je savez Hrvatske i ove godine dobio na raspolaganje hranu od pomoći »CARE«. Hrana je namijenjena kao pomoć omladini i pionirima, članovima naših organizacija, a može se koristiti kod organiziranja aizleta, logora, tečajeva i pohoda.

Hrana se sastoji od slijedećih artikala: krušno brašno i mlijeko u prahu, a naplaćuje se 18 din. za 1 kg. Za sad još nismo obaviješteni, da li ćemo dobiti sir, ulje, mast ili maslac.

Svako naše društvo može tražiti hranu za svoje članove omladince i pionire, kod čega treba navesti broj članova (pionira i omladinaca) i okvirni broj akcija (izleta, logora, tečajeva), u kojima će oni sudjelovati, da bi se mogla izvršiti pravilna raspodjela hrane.

ZIMOVANJA ZA UČENIKE ZAGREBAČKIH ŠKOLA

PSH je za vrijeme zimskog školskog raspusta ove godine na Medvednici organizirao zimovanje za učenike zagrebačkih škola.

U dva planinarska doma na Medvednici (Tomislavov dom i Runolistov dom) zimovalo je oko 180 učenika u tri smjene po šest dana.

To su bili učenici nižih razreda. Na svakih 30 učenika bio je jedan učitelj skijanja, jedan instruktor planinar i jedan pedagog. Program rada, koji su oni proveli bio je vrlo zanimljiv, poučan i zabavan. Prije podne i poslije podne bila je nastava iz skijanja, a navečer predavanja iz planinarstva s prikazivanjem filmova i dijapozitiva. Rukovodioci svake smjene organizirali su razne zabavne igre i programe, u kojima su učenici sudjelovali u slobodno vrijeme. Na kraju svake smjene organizirano je natjecanje za »Skijašku značku sposobnosti« i 50% djece je tu značku osvojilo.

Ovo je zimovanje u potpunosti uspjelo. Učenici, koji su bili na zimovanju, gotovo svi su postali članovi planinarske organizacije, konkretno planinarskog društva »Velebit« u Zagrebu, jer su iz tog društva uglavnom bili rukovodioci zimovanja.

SKIJAŠKO-PLANINARSKI TEČAJ PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE NA JAHORINI

Od 20. III. do 28. III. godine 1959. održan je na Jahorini skijaško-planinarski tečaj za instruktore našeg Saveza. Rukovodilac bio je drug Rotovnik Adolf, a skijaški učitelj drug Sambolek Krešo.

Program i plan tečaja je u cijelosti izvršen, ali nažalost, tečaj nije postigao puni uspjeh. Društva, koja su bila pozvana da daju učesnike u tečaju, vrlo su se slabo odazvala. Iz Zagreba bila su dva učenika, Siska dva, Osijeka dva iz Ogulina jedan, dakle svega 7 učenika od predviđenih 15.

Najveća je šteta što nisu sudjelovali učenici iz onih društava, gdje je najpotrebnije da se stvori instruktorski kadar, t. j. iz društava u jačim industrijskim centrima, Varaždin, Rijeka, Split, Karlovac i t. d.

Smatramo, da u buduće, kada se organiziraju takvi tečajevi potrebno je, da društva pokažu veću aktivnost i veću brigu o izobrazbi kadrova, jer inače nema potrebe da organiziramo ovakve akcije i da trošimo sredstva, koja su nam potrebna i u druge svrhe.

BROJNO STANJE PLANINARSKIH DRUŠTAVA U HRVATSKOJ U 1958. GODINI

Bjelovar¹: Bilogora² — 520³; Budinščina: Miljengrad — 27; Čakovec: Zeljezna Gora — 123; Daruvar: Petrov vrh — 273; Delnice: Delnice — 106; Drniš: Promina — 00; Dolnja Stubica: Stubičan — 44; Dubrovnik: Dubrovnik — 150; Duga Resa: Vinica — 70; Gospić: Visočica — 60; Ivanec — Ivančica — 170; Jastrebarsko: Jastrebarsko — 130; Karlovac: Dubovac — 270; Kaštel Sućurac: Kozjak — 170; Klanjec: Cesargrad — 40; Knin: Dinara — 100; Krapina: Strahinjčica — 140; Križevci: Kalnik — 161; Kutina: Jelengrad — 146; Kutjevo: Krndija — 80; Medak: Badanj — 90; Novi Marof: Grebengrad — 60; Nova Gradiška: Strmac — 98; Novska: Psunj — 90; Ogulin: Klek — 60; Opatija: Opatija — 79; Orosavlje: Runolist — 100; Osijek: Jankovac — 529; Pakrac: Brezovo

¹ Sjedište društva; ² ime društva; ³ ukupan broj članova.

Polje — 220; Pazin: Planik — 50; Pod-sused: Susedgrad — 84; Pregrada: Kuna gora — 35; Pula: Istra — 35; Raša: Rudar — 50; Rijeka: Platak — 590; Rijeka: Rikard Benčić — 70; Rijeka: Torpedo — 144; Rijeka: Učka — 110; Samobor: Japetić — 200; Samobor: Maks Plotnikov — 138; Sesvete: Lipa — 65; Sisak: Sisak — 50; Senj: Zavižan — 108; Slav. Brod — Dilj — 198; Slav. Požega: Sokolovac — 450; Stenjevec: Runolist — 90; Split: Mosor — 335; Split: Split — 100; Šibenik: Kamenar — 112; Hrašćina: Hrašćina — 100; Varaždin: Ravna gora — 447; Vel. Gorica: Vukomerić — 90; Virovitica: Papuk — 110; Vrapče: Cepin — 279; Zabok: Plavnika — 5; Zagreb: Grafičar — 530; Zagreb: Javor — 65; Zagreb: Risnjak — 488; Zagreb: Runolist — 495; Zagreb: Pri-jatelj prirode — 350; Zagreb: Priroda — 385; Zagreb: Rade Končar — 250; Zagreb: Sljeme — 312; Zagreb: Sutjeska — 83; Zagreb: Velebit — 942; Zagreb: Zagreb — 5405; Zagreb: Zanatlija — 860; Zagreb: Željezničar — 695.

Prema tome ukupan broj registriranih planinara u Hrvatskoj bio je u 1958. godini 18.951. Od toga 2.261 pionir, 3.550 omladinaca i 13.140 odraslih.

SAVJETOVANJE PLANINARSKIH DRUŠTAVA HRVATSKOG ZAGORJA

Na Greben-gradu iznad Novog Marofa održano je 12. IV. 1959. savjetovanje predstavnika planinarskih društava Hrvatskog Zagorja. Ovo je savjetovanje imalo svečani karakter, t. j. na njemu su podjeljene prve značke planinarima, koji su prošli cijeli »Zagorski planinarski put«. Podijeljeno je 30 značaka; pretežno planinarima iz Zagreba.

Osim podjele značaka u radnom dijelu savjetovanja donijeti su neki zaključci, kao na primjer: popravak dijelova markacije »Zagorskog planinarskog puta«, koji nisu dobro izvedeni, izradba detaljnog opisa puta i njegovo štampanje, aktiviranje planinarskih društava u Hrvatskom Zagorju, koja su malo sustala u svom radu. Jednoglasno je prihvaćen prijedlog delegata planinarskog društva »Kalniki« iz Križevaca, da se slijedeći »IV. Slet mladih planinara Hrvatskog Zagorja« u godini 1960. održi na Kalniku.

Na savjetovanju bilo je prisutno oko stotinu planinara i pionira iz 11 društava. Domaćin savjetovanja bio je Planinarsko društvo »Grebengrad« iz Novog Marofa. Slijedeće savjetovanje održat će se u Hrašćini.

SKUPŠTINA PLANINARSKOG SAVEZA JUGOSLAVIJE

Dne 22. i 23. veljače 1959. održana je na Kosmaju V. godišnja skupština Planinarskog saveza Jugoslavije. U dvodnevnom radu Skupštine, koja je razmatrala cjelokupnu problematiku planinarske organizacije, sudjelovalo je 99 delegata iz cijele Jugoslavije i niz delegata iz raznih organizacija, koji u svom djelovanju imaju dodirnih točaka sa planinarskom organizacijom.

Iz Planinarskog saveza Hrvatske Skupštini je prisustvovalo 12 delegata, i to iz planinarski hduštava 5 delegata i iz Izvršnog odbora PSH 7 delegata. U novi Izvršni odbor izabrani su: Rade Kušić, predsjednik; Fedor Košir, podpredsjednik; dr. Miljenko Rendulić, podpredsjednik; Dimitrije Dedakin, tajnik; zatim Koča Jončić, Ivan Šojat, Božidar Veljković, Jovan Ščekić, Slavko Markon, Istok Paljaruci, Bogdan Kurepa, Rajko Petrović, Dare Đambas i Milo Boričić. U nadzorni odbor ušli su Slavko Čuković, Rudi Kavčić, Luka Kočan, Ivan Pačkovski i Meri Murgić.

SPELEOLOŠKI ODSJEK P. D. DUBOVAC U KARLOVCU

Iako je proteklo samo godinu dana od osnutka postignuti su lijepi rezultati na području speleološke djelatnosti. Postojeća kartoteka o pećinama i jamama sa svim tehničkim podacima te katastar pećina, govore o tome, koliko je učinjeno u 1958. g. Ovaj odsjek je relativno mlad, sastoji se od 25 članova i to uglavnom iz redova srednjoškolske omladine i studenata. Zahvaljujući geografskom smještaju grada Karlovca, postoji ogromno područje rada na svim tipovima speleoloških objekata. Ovaj je odsjek izvršio u 1958. g. posjete ovim objektima:

1. Jame: »Šabac« i »Sv. Križ«, snimanje Vetrnice u zajednici sa SO »Željezničar«, rekognosciranje pećina u Novigradu (kotar Karlovac).

2. Arheološko sondiranje i topografsko snimanje pećine »Vrlovke« i »Lipe«.
3. Prodiranje do završnih dijelova jama »Šabac« i »Sv. Križ« te njihovo topografsko snimanje. Rekognosciranje pećina u Generalskom stolu i 2. sondiranje Vrlovke. — Istraživanje terena Barilović — Kontrola pećine »Vražić«.

4. Rekognosciranje Ladešić Drage u D. Stativama (kotar Karlovac).

5. Rekognosciranje sektora Male Pačkovice, »Vrlovka«, »Sv. Križ«. Sudjelo-

vanje u arheološkim iskapanjima na gradini »Dubovac«.

6. Topografsko snimanje pećina u Novigradu, markiranje puta do »Vrlovke« kao odvojka »Karlovačke magistrale«.

7. Istraživanje sektora Brlog Grad.

8. Akcija Sjever. Velebit, Dalm. Primo-rje, Pelješac, Lopud.

9. Pećina u Prilipju.

10. »Pogana jama«, Cerovačke pećine.

11. Jama »Brdačak« u G. Zvečaju i »Pivnica« — Ribnik.

Ukupno je bilo 27 izlazaka na teren sa 2407 sati i 101 učesnikom. Financijsku stranu svih akcija podmirili su članovi vlastitim sredstvima. (Cingerli Ljubomir)

ORIJENTACIONO NATJECANJE U SAMOBORSKOM GORJU

U nedjelju 12. I. 1959. održano je uspješno orijentaciono natjecanje u okviru proslave 40-godišnjice proslave KPJ i SKOJ-a u Samoborskom gorju.

Organizator natjecanja Planinarsko društvo »Željezničar« iz Zagreba uz pomoć Savjeta planinara grada Zagreba, Planinarskog saveza Hrvatske i uz suradnju ostalih planinarskih društava na teritoriju kotara Zagreb, uspjelo je privući na natjecanje preko 90 ekipa sa oko 270 natjecatelja i 100 ostalih suradnika u orijentacionom natjecanju.

Svi su natjecatelji morali izvršiti gađanje puškom na strelištu, koje je za tu svrhu organiziralo Planinarsko društvo »Sutjeska« iz Zagreba i streljačka družina iz Samobora. Osim gađanja, natjecatelji su odgovarali na pitanja iz historije KPJ, koja je vezana sa krajem orijentaciono natjecanje. Natjecatelji su također odgovarali na pitanja iz prve pomoći. Po tri prvoplasirane ekipe iz kategorije pionira, omladinaca i seniora dobile su lijepe i korisne nagrade.

ISPITIVANJE PLANINARSKOG UŽETA IZ SINTETIČKOG VLAKNA

Na dane 21. do 23. novembra prošle godine održano je u Münchenu zasjedanje komisije za planinarsko užje UIAA, kojem su prisustvovali delegati iz Francuske, Italije, Austrije, Švicarske, Njemačke i naše države. Poslije kratkog uvodnog referata koji je održao Sämi Pulver (St. Gallen), podnio je Dr. A. Müller (Tehn. visoka škola, Stuttgart) izvještaj o rezultatima izvršenih detaljnih ispitivanja planinarskog užeta iz perlona. Dr. K. Prusik (Austrija) govorio je o novoosnovanom mjestu za ispitivanje planinarskog užeta

na Tehničkoj visokoj školi u Beču, na kojem su — prema izvještaju Ing. E. Wollnera — već izvršeni zanimljivi pokusi s različitim vrstama užeta. Ing. Engländer je u nastavku saopćio podatke o radu austrijskog odbora za normiranje. Daljnje podatke o ispitivanju užeta pri dinamičnom opterećivanju saopćili su P. Henry (Paris), prof. Dodero (Grenoble), prof. F. Avčin (Ljubljana) i Th. Ernest (Schaffhausen). Prof. A. Engeler i Ing. Käpi (St. Gallen) izvijestili su o izvršenim ispitivanjima užeta u Institutu EMPA — St. Gallen, prema kojima se ispostavilo, da treba još izvršiti niz pokusa radi rješenja nekih sitnijih problema.

Diskusija se odvijala u glavnom oko potrebnom normiranju metode vršenja ispitivanja, čime bi se dobile mogućnosti za vršenje realnih usporedbi.

Na mjesto prof. Dodero-a, bivšeg predsjednika komisije za planinarsko užje, koji se je iz zdravstvenih razloga povukao, bio je izabran Ing. Pierre Henry (Paris). Komisiju sačinjavaju ovi članovi: Ing. E. Kellerhals (Njemačka), Dr. K. Prusik (Austrija), prof. Dr. F. Avčin (Jugoslavija) i prof. Dr. A. Engeler (Švicarska).

Kako nam se čini, planinarsko užje iz sintetičnog tkiva sve više istiskuje iz upotrebe dosadašnja planinarska užeta. Međutim, treba uzeti u obzir mnoge detalje, koji još nisu prošli kroz ispitivanja.

NOVI PLANINARSKI DOM NA MANGARTU

P. D. »Bovec« otvorilo je prošle godine planinarski dom na Mangartu u Julijskim Alpama. Novi dom je opskrbljen i raspolaže sa 14 ležaja. Sagrađen je na visini od 2072 metara i do njega vodi automobilska cesta, jedna od najviših u Jugoslaviji. Do kuće se može doći motornim vozilom, a dalje do vrha (2678 m) ima još oko sat i pol hoda.

ANTARKTIK

U okviru produženih istraživanja u Antarktiku, koja su vršena u vezi s geofizičkom godinom, jedna grupa belgijske ekspedicije izvještuje da je otkrila dosada nepoznati planinski lanac, koji je smješten na udaljenosti od oko 250 km od baze »Kralj Baudoin«.

Duboko u neistraženom području Antarktika smještena je najzagonetnija planina na svijetu.

Njen vrh, koji se dimi, naglo se uzdiže sa snijegom pokriveno visoravni do visine, koju su procijenili na 5 do 6.000 m.

Možda je to najviši vulkan svijeta, ali i kao planinski vrh spada u planinsku elitu; nadvisuje i najvišu planinu u Alpama Mont Blanc (4810).

Nikome nije poznata točna visina ove zagonetne planine, koja je smještena »na dnu« zemaljske kugle. Isto tako nitko ne zna da li se radi o aktivnom vulkanu.

Nikome nije poznata ni točna geografska lokacija ove zagonetne planine. Njen vrh koji se dimi, ugledao je do sada svega deset ljudi.

SLUŽBA SPASAVANJA U ALPAMA

U mjestu Olten je na dane 18. i 19. X. 1958. zasjedala međunarodna komisija za službu gorskog spasavanja. Predsjedavao je Dr. Rudolf Campell. Zasjedanju su učestvovali delegati planinarskih društava i saveza iz Austrije, Njemačke, Francuske, Italije, Švicarske i Jugoslavije. Na zajedničkom zasjedanju bilo je izvršno uobičajeno sređivanje poslovnih odnosa između planinarskih društava i saveza, te su istovremeno bili primljeni razni prijedlozi obiju potkomisija.

Liječnička komisija obradila je pitanja medicinskog kriterija u pogledu prenosa ozljeđenika u planinama po neizvježbanim osobama, a s obzirom na potrebnu praksu i stručno osposobljavanje samaritanaca. Uvodne referate održao je Dr. S. Stenico iz Trenta.

Tehnička komisija pod vodstvom W. Marinera (Innsbruck), proučava pitanja raznih mogućnosti kod spasavanja, kao i u pogledu upotrebljivosti materijala i opreme za spasavanje; posebnu pažnju posvećuje improviziranoj službi spasavanja i improviziranim sredstvima transporta. U jednom filmu o gorskoj službi spasavanja koji su prikazali Austrijanci, efektivno je prikazana mogućnost pružanja pomoći samom sebi, koja se temelji na tome da alpinisti treba da su ne samo u tehničkom pogledu osposobljeni, nego treba da nose u naprtnjači sve potrepštine, koje u pravom času treba znati iskoristiti. Delegacija Oe. A. V.-a demonstrirala je radio odašiljač, koji na dugim valovima vrši emitiranje do udaljenosti od oko 50 km, te može dobro poslužiti za sporazumijevanje nesrećenika sa članovima ekipe za spasavanje. Prema izjavi predstavnika »Club Alpin Français« sličan je aparat uz odobrenje ministarstva unutrašnjih poslova u Francuskoj već našao primjenu kod ekipe za spasavanje. Od posebne je važnosti zaključak tehničke komisije da se zadrži poznati kodeks aku-

stičkih signala, koji se u praksi pokazao prikladnim, i da ga dopuni optičkim signalima, koji će se odrediti sa malim signalnim raketama, kakove su već u primjeni kod bavorske gorske službe. Rakete — prskalice, koje su do sada bile upotrebljavane u bijeloj boji, koristit će se po mogućnosti u žutoj boji kako bi i u toku zime, kao i za magle bile vidljive, te će značiti prvi poziv, a crvene rakete značit će poziv u pomoć naveza koji se nalazi u opasnosti ili u kritičnoj situaciji, odnosno kojemu se dogodila nezgoda. Zelena raketa značit će odgovor da je poziv u pomoć opažen i da dolazi ekipa za spasavanje. Svi daljnji signali bit će još dogovoreni, pri čemu će se više koristiti upotreba radio odašiljača. Uviđa se neophodna potreba da planinari upoznaju ove signale, osobito ako poduzimlju teške ili naporne uspone, a u takvim slučajevima moraju sa sobom nositi bezuvjetno i signalne rakete, kao i da budu općenito upućeni kako će u slučaju potrebe pomoću povika, svjetlosnih ili dimnih signala moći upozoriti okolinu da im je potrebna pomoć.

U toku jula 1959. godine održat će se u talijanskom Alpama međunarodni tečaj za spasavanje. Pitanja, kao na primjer fonda novčanih sredstava za vršenje službe spasavanja proučavati će komisije UIAA (»Union International des Associations d'Alpinisme«). Nameće se pitanje da li bi se kod učestvovanja u snažanju troškova trebale angažirati i turističko-saobraćajne organizacije. Prilikom zadnjeg slučaja na sjevernoj stijeni Eigera bila je nabačena ideja da ugostiteljstvo, žične željeznice i ilustrirani časopisi, koji ovakve slučajeve koriste za obavljanje dobrih poslova, također snose dio troškova gorske službe spasavanja.

Na kraju su bili prikazani kratki filmovi o raznim akcijama pomoći gorske službe spasavanja, kao i snimci iz planinskih predjela iz Jugoslavije, te je na kraju izvršeno razgledavanje starog grada Olten.

NAUČNE ISTRAŽIVAČKE STANICE NA JUNGFRAUJOCHU

U šezdesetom poslovnom izvještaju za god. 1957. Direkcije žičare na planini Jungfrau, ubilježeni su ovi podaci o radu istraživačke stanice na Jungfrauoch-u (»Hochalpinen Forschungsinstitut Jungfrauoch«):

»Početkom godine bila je završena izgradnja opservatorija »Sphinx«, koji je bio povećan za jedan kat sa laboratori-

jima. Nastavljeno je s vršenjem intenzivnih istraživanja u vezi s programom Međunarodne geofizičke godine. U cilju promatranja sunčanih pjega nabavljen je i postavljen veliki infracrveni spektroskop, pomoću kojega se vrši analiziranje zračenja iz sunčanih pjega. Ovaj rad je nastavak ranijih uspješnih istraživanja, kojima su iz ultrasppektra sunčanog svjetla bila stečen anova saznanja o sastavu atmosfere sunca i njegovih vanjskih slojeva. U nizinskim područjima zemlje ne mogu se vršiti ovakva mjerenja zbog ishlaplivanja vlage. Opservatorij »Sphinx«, koji je okružen zrakom bez vlage, vanredno je prikladan za vršenje promatranja. — Nekoliko grupa istraživača radi na ispitivanju kozmičkog zračenja. Njihovim istraživanjima saznajemo osnovne podatke o elementarnim djelićima, koji sudjeluju u izgradnji materije. Iako su na tom području dosada već bila izvršena mnoga vrijedna zapažanja, ipak je rad ovih grupa istraživača na Jungfrauojouch-u od velikog značenja. Kozmičko zračenje sadržava takve sastojine, koje savremena nauka još uvijek nije u mogućnosti proizvesti. — Jedna grupa istraživača CERN iz Zeneve služi se u opservatoriju »Sphinx« jednom velikom komorom »Wilson«, pomoću koje se vrši automatsko registriranje energije kozmičkog zračenja u toku duljih vremenskih odsjeka. Iz više tisuća pojedinačnih zapažanja valova kozmičkog zračenja, koji se u postrojenju bilježe i ispituju, izvršena su vrijedna saznanja o prirodi kozmičkog zračenja i njegovih sitnih sastojina. — Dvije grupe Švicaraca poslužuju druge aparate koji su služili za mjerenje kozmičkog zračenja i koji dopunjavaju rezultate istraživanja grupe CERN. — Astronomi su s uspjehom nastavili istraživanjima sastava svjetla, koje nam dolazi sa zvijezda, kao i o interplanetarnom prostoru. Iz postignutih rezultata njihovih istraživanja mogu se izvesti zanimljivi zaključci o kemijskom sastavu i fizičkom stanju izvora ovih zračenja i uvjete za vršenje istraživanja o glečerima. Rad u tom pravcu osobito se je koncentrirao na kretanje glečera na području planine Jungfrau. U ledenom tunelu, koji duboko u glečeru vodi stanici na istočnom grebenu planine, izvršena su zanimljiva zapažanja o deformaciji leda. Osim toga bila su izvršena istraživanja u pogledu preobražavanja snijega u led. — U statističkom pogledu podaci o radu istraživačke stanice su slijedeći: U stanici za istraživanje zadržalo se je dulje vremena 9 grupa istraživača, i to: 3 grupe za vršenje istraživanja kozmičkih zraka,

3 grupe za vršenje astronomskih istraživanja, 2 grupe za glaciološka proučavanja, i jedna grupa za obavljanje fizioloških radova. Istraživači su sa svojim suradnicima na planini Jungfrauojouch proveli ukupno 2040 radnih dana.

(Iz »Die Alpen« — 11/58.)

VII. SASTANAK PLANINARA PTT

I ove su godine planinari ptt (pošta, telefon i telegraf) održavali svoj tradicionalni sastanak. Organizator »Planinsko društvo ptt Ljubljana« izabralo je Aljažev dom ispod Triglava, kao mjesto ovogodišnjeg prvomajskog sastanka. Već u podne 30. travnja o. g. skupili su se u Mojstrani mnogobrojni planinari iz ptt. društava Jugoslavije, kojih sada već ima osam (u Hrvatskoj 2 — Zagreb i Rijeka; u Sloveniji 2 — Ljubljana i Maribor; te po jedan u Srbiji — Beograd; Vojvodini — Novi Sad; Bosni i Hercegovini — Sarajevo i Crnoj Gori — Titograd), odakle je trebala povorka od više stotina planinara poći pješke put Vrata. Obilna kiša omela je taj dio programa. No snalažljivi domaćina, »Planinsko društvo ptt. Ljubljana« za kratko je vrijeme osigurao automobile, koji su prevezli sve učesnike na mjesto zborovanja. Nevrijeme je onemogućilo zamišljeno otvaranje sastanka uobičajenim paljenjem logorske vatre, no zato je svečana večera nadoknadila taj manjak i oduševila prisutne.

Planinari iz Zagreba bili su posebno obradovani, što ih je za vrijeme večere posjetio i održao lijepi govor poznati alpinista i spasavaoc nastradalih planinara drug Joža Čop. On je oduševio naročito mlade planinare, koji su se ovoga puta prvi put našli u carstvu Zlatoroga i imali priliku vidjeti, pozdraviti i porazgovoriti se s poznatim »vukom« Jožom.

Svečani dio sastanka počeo je 1. svibnja pred ukrašenim Aljaževim domom. Brojni pozdravi prisutnih najviših predstavnika planinarstva u Sloveniji i ptt. struke iz Slovenije i Hrvatske te veliko mnoštvo planinara ptt. iz cijele Jugoslavije dali su naročito svečani ton ovom zborovanju. Omladinska štafeta planinara ptt. Slovenije, koja je pošla iz Drage (Kod Begunja) i prošla teški put od 42 kilometra kroz kišu, maglu i po teškom terenu, toplo je pozdravljena. Ona je donijela i položila vijenac palim planinarima — partizanima na spomenik, koji je podignut u blizini Aljaževog doma.

Svako planinarsko društvo ptt. donijelo je i predalo organizatoru spomen-dar, a dobilo za uzvrat vrlo ukusno izrađenu

maketu spomenika palim partizanima-planinarima, koji se nalazi u Vratima ispod sjeverne stijene Triglava.

Zbog nesigurnosti terena radi snijega i lavina nije bilo priredeno orijentaciono natjecanje, što je nedostajalo raspoložnim omladinski mekipama planinara Vojvodine, Srbije i Hrvatske. No, zato je održano natjecanje u gađanju iz zračne puške. Vrlo loše vrijeme i tu je otežalo izvedbu. Borba u ovoj disciplini bila je vrlo oštra. Pobjedu je odnijela ekipa pla-

sada četiri planinarska doma i to dva u Sloveniji, jednoga u Hrvatskoj i jednoga u Srbiji. U gradnji se nalazi dom u Bosni i eHrcegovini. Najbolje organiziranu planinarsku mrežu imaju ptt. službenici u Sloveniji, gdje pored dviju društava u Ljubljani i Mariboru imaju još u ostalim krajevima Slovenije 11 pododbora.

Pred nekoliko godina uvedeni poštanski planinarski marševi održat će se i dalje. Kao i Sastanak planinara ptt. tako i provođenje partizanskih pohoda svake

Skupina P. D. »Sljeme« pred spomenikom kod Aljaževog doma 11. V. 1959.

hinara iz Ljubljane, drugo mjesto osvojili su mariborski planinari, dok su Zagrepčani zauzeli treće, četvrto i t. d. mjesto.

Valja se posebno osvrnuti na svečanu sjednicu, koja je održana 1. maja poslije podne. Sjednicom je rukovodio predsjednik Planinskog društva ptt. iz Ljubljane, Jože Dobnik, koji je ukratko iznio značaj ovakvih sastanaka za planinarstvo uopće, a posebno za razvitak planinarstva među ptt. službenicima. Na sjednici je konstatirano, da se je planinarstvo u ptt. redovima tokom minule godine znatno proširilo i ojačalo. Pored povećanog broja članova i društveni rad bio je bujan, što se očitovalo u mnogobrojnim izletima, predavanjima, filmovima i što je osobito važno međudruštvenim sastancima pojedinih planinarskih društava. — Ptt. planinari imaju

godine treba organizirati drugo društvo. Ove godine bio je red na planinarima iz Ljubljane. O pitanju organizatora prvomajskih sastanaka vodi se uvijek živa rasprava. Ni ova godina nije izuzetak. Više društava htjelo da im pripadne na čast u godini 1960. Odlučeno je, da to provede Planinarstvo društvo ptt. Sarajevo.

Nakon raspravljanja brojnih pitanja i problema, koja imadu ptt. planinarska društva doneseni su potrebni zaključci.

Dobra organizacija ovoga sastanka došla je do izražaja ne samo u Vratima, već i na ostalim priredbama. Tu valja spomenuti i skijaško natjecanje, koje je uspjele. Samo je šteta, da se je prijavio mali broj skijaša za ovu utakmicu. Priredeni izleti na Vršić, Bled, i Vintgar i Bohinjsko jezero ostali su u lijepoj uspomeni svim učesni-

cima. Težak je bio rastanak s gostoljubivim domaćinima u Ljubljani kamo su posebno dopratili planinare iz Zagreba i Rijeke. Na kraju treba napomenuti, da su zagrebački planinari, članovi Planinarskog društva »Sljeme« bili posebno zapaženi na ovom sastanku. Po broju najjači, u svojim društvenim zelenim »vindjakima«, svojom zastavom i uzornom disciplinom dobili su priznanje, a kod nastupa i pljesak mnogobrojnih planinara ptt.

M. M.

ORIJENTACIONI MARŠ NA UČKI

U nedjelju 24. svibnja održan je na Učki orijentacioni marš u čast Dana mladosti. Marš je organiziralo P. D. Torpedo po programu Kotarskog odbora planinara Rijeke. Staza je bila duga oko 20 kilometara i imala je 5 kontrolnih točaka. Natjecanje je bilo povezano sa pismenim zadacima i gaganjem u cilj. Od prijavljenih 20 ekipa, startalo ih je 15, dok je na cilj stiglo 13 ekipa. Pobjedila je ekipa P. D. Torpeda u sastavu: Anici, Lenac, Maričić. Druga je bila ekipa P. D. Opatija (Banko, Letiš, Deeser), a treća ekipa P. D. Platak iz Rijeke (Lazović, Zulić, Vuljanić). Na završetku je održana mala svečanost i tom prilikom su navedenim ekipama podijeljene nagrade. Nagradu je dobila i prvo plasirana ženska ekipa (P. D. Opatija). Na večer su omladinci P. D. Platak priredili kod doma na Učki vatromet i bakljadu. Za uspjeh ove akcije naročito je zaslužna Komanda Vojnog okruga Rijeka, koja je stavila na raspolaganje potrebne rekvizite, te drugovi Petrić i Krespi iz takmičarske komisije P. D. Torpedo, koji su radili na pripremanju zadatka. Istoga dana bilo je na Učki i mnogo izletnika iz riječkih planinarskih društava.

ZAPOČELA IZGRADNJA TUNELA ISPOD MONT BLANCA

Ovih dana eksplodirala je prva mina na radištu velikog tunela ispod Mont Blanca. Radove je otvorio francuski ministar za javne radove, transport i turizam, pritisnuvši dugme za paljenje mine. Tunel počinje 6 kilometara od Chamounixa u Francuskoj na visini od 1274 metara, a izači će u Italiji na visini od 1381 m kod sela Entrèves na cesti za Aostu. Prema projektu to će biti najduži tunel na svijetu (11.600 metara). Financiranje tog velikog projekta vrše tri zemlje: Francuska, Italija i Švicarska. Tunel će biti tako širok i moderno uređen, da će bez smetnji moći istovremeno saobraćati s obje stra-

ne 300—400 vozila. Na svakih 50 metara bit će u tunelu izbušene niše, na svakih 200 metara biti će radi sigurnosti postavljene telefonske kabine, a svakih 500 metara garaže. (Ur.)

IZLOŽBA PLANINARSKJE FOTOGRAFIJE U OSIJEKU

Osiječki planinari-fotografi Fred Legradić i dr. Aleksander Vrbaški priredili su u Osijeku izložbu svojih planinarskih fotografija u vremenu od 23. do 30. svibnja 1959. godine. Bio je to za Osijek pravi kulturni doživljaj o čemu je izvještavala i lokalna štampa. Autori su zajednički izložili 70 eksponata. Fred Legradić je afirmirani autor umjetničke fotografije. Fotografijom se počeo baviti još 1926., a umjetničkom fotografijom uglavnom od 1938. godine. Izlagao je do sada na preko 20 raznih izložbi, od toga na 2 samostalne u Osijeku (1952. i 1955.), a 1951. na Izložbi umjetničke fotografije Slavonije, gdje je postigao drugu nagradu. Osim toga sudjelovao je skoro na svim republičkim izložbama i na nekim savezним i međunarodnim, gdje je dobio tri puta priznanje u obliku nagrada i brončanih plaketa. Dr. A. Vrbaški bavi se fotografijom na prekid od 1926. godine, a intenzivnije od 1940., i to pretežno planinarskom fotografijom i fotografijom pejzaža, što je i razumljivo obzirom na to da se u privatnom životu mnogo bavi alpinizmom i skijanjem. Izlagao je do sada već nekoliko puta, jedamput i na republičkoj izložbi 1954. godine. (Ur.)

III. SLET MLADIH PLANINARA HRVATSKOG ZAGORJA

Slet je održan 7. lipnja 1959. na Strahinjčici iznad Krapine. Već dan prije stizale su na sletišta prve grupe planinara i izviđača. Noćilo se pod šatorima na prostranoj livadi. Sletišta je bilo ukrašeno zastavama, a opskrbljeno kioskom za prodaju pića i malom tribinom. Sletu je prisustvovalo blizu hiljadu planinara, većinom omladinaca. Među njima bio je velik broj seoske omladine iz škole po okolnim mjestima, no bilo je omladinaca i iz susjednih republika, Slovenije i Srbije. Slet je bio vrlo dobro organiziran. Otvorio ga je predsjednik P. D. iz Krapine uz prisustvo predsjednika krapinske općine, sekretara općinskog komiteta S. K. u Krapini, predstavnika C. K. N. O. H. iz Zagreba, članova I. O. P. S. H., pročelnika Komisije za omladinu P. S. J. i delegata dvadesetak planinarskih društava. Daci krapinske

gimnazije izveli su prigodni program. Zatim je bilo organizirano takmičenje u gađanju puškom za pionire i orijentaciono takmičenje. Sudjelovalo je dvadeset ekipa, a prvo mjesto osvojila je ekipa P. D. Sutjeske iz Zagreba. (S. Brlečić)

TONI EGGER POGINUO U ANDAMA

Uspon na planinski vrh Cerro Torre u Patagonskim Andama, najtežeg vrha na svijetu ima u pogledu prvog uspona izvjesnu analogiju sa Matterhornom. Na obje su planine bili izvršeni mnogi neuspjeli pokušaji uspona, a kada je konačno uspon na planinski vrh bio izvršen, onda se je kod silaženja dogodila tragična nesreća.

Dana 31. I. 1959. stajali su Cesare Maestri iz Trenta i Toni Egger iz Innsbrucka nakon napornog uspinjanja na osvojenom vrhu planine Cerro Torre. Dana 2. II. na večer srušila se lavina od kamenja i leda na Toni Eggera i bacila ga sa stijene u dubinu.

Toni Egger je rođen g. 1926. u Bozenu. Ubrajao se među najuspješnije mlade planinare, koji nije poznavao samo najteže stijene Dolomita, nego se istakao i kao član austrijske ekspedicije g. 1957. u Kordiljere, kada je zajedno sa Siegfriedom Jungnair izvršio prvi uspon na planinu Jirishanca. Toni Egger je po zvanju bio planinski vodič i rukovodio je visokoplaninskom školom »Tirol« u Innsbrucku.

Španjolski naziv »Cerro Torre« kaže da se radi o stijeni oblika kule, a smatra se u pogledu uspona jednim od najtežih planinskih vrhova. U svojoj knjizi o prvom usponu (Fitz Roy) piše francuski voda ekspedicije Dr. Acena slijedeće: »Već sama pomisao izvršenja uspona na ovu planinu mora se kao smiješna i neizvršiva odbaciti. Istočna stijena Cerro Torre uzdiže se počam od visine od 1600 m oko 1500 m okomito u visinu. Zapadna stijena ove kule-planine nešto je lakša, jer okomita stijena započinje na oko 600 m ispod vrha planine.

Do sada je pet ekspedicija izvršilo pripreme i pokušaja za osvajanje ovog planinskog vrha. U prošloj godini je Cesare Maestri, jedan od najistaknutijih penjača, izvršio putovanje u južne Ande, ali je oduštao od uspona na ovu planinu na zadnjem, najtežem dijelu ove planine. On se je radije vratio u Trento, gdje je sakupio potreban novac i organizirao ekspediciju od 7 članova, među njima i Toni Eggera.

Prošle godine su isto tako tri argentinska planinara izvršila neuspjeli pokušaj uspona na vrh ovog kamenog diva; oni su odustali na 400 m ispod samog vrha.

Maestri i Egger su se za svoj pothvat temeljito pripremili. Dne 21. XII. su automobilom krenuli iz Buenos Airesa, te su 2. I. stigli u Estancia Madsen. Četiri dana kasnije već su se nalazili na podnožju masiva Fitz Roy. U roku od nekoliko dana su postavili pomoćne logore; posljednjeg su postavili na 1600 m visine, dakle na mjestu sa kojeg se uzdiže strma stijena visine od 1500 m. Čim su dovršili pripreme, odmah su započeli sa izvršenjem svog najtežeg zadatka.

Najprije su u pratnji jednog člana ekspedicije, Aldo Favero, izvršili teški uspon na visinu od 700 m. Pošto su njih trojica savladali prvu polovinu stijene, trebao je Favero ostati u pomoćnom logoru, a Maestri i Egger su kanili sami nastaviti usponom. Međutim nastala je jaka bura, koja je bjesnila 15 dana, a njih troje su se za cijelo to vrijeme nalazili na stijeni. Konačno, 28. I., pošto se je bura nešto stišala, Maestri i Egger su nastavili svojim vertikalnim usponom. Naporno uspinjanje je trajalo tri dana, a onda su Maestri i Egger 31. I. stigli na vrh planine.

Silaženje je bilo isto tako naporno kao i uspinjanje, a odvijalo se isto tako polagano. Ispočetka se je činilo da sve ide u redu. U roku od dva dana su se na užetu spustili za svega kojih 400 m. Nesreća se je dogodila dne 2. II. na večer. Maestri je iznenada opazio da se ispod vrha planine ruši golema lavina. Još je dospio da Eggeru dovikne kratko upozorenje i da se utisne u pukotinu u stijeni, a već je trenutak kasnije preko mjesta na kojemu se je nalazio Egger projurila lavina leda i stijena. Kada je Maestri, kojega su sitniji dijelovi također pogodili, došao k sebi, ustanovio je da je Egger nestao. Uže koje ih je spajalo bilo je pretrgnuto, a prijatelju nije bilo ni traga.

Budući da je Egger u svojoj naprtnjači nosio obje vreće za spavanje, to je slijedeća noć za Maestria bila nepodnosivo hladna, jer je bura još uvijek puhala. U 5 sati u jutro već je započeo opreznim spuštanjem, a pred večer je potpuno iscrpljen stigao do pomoćnog logora. Desetak metara od njega pao je potpuno iscrpljen na zemlju.

Tijelo nesretnog Eggera nije bilo pronađeno. H. B.

NJEMAČKA EKSPEDICIJA NA KARAKORUM G. 1959.

Inicijatori i organizatori ove ekspedicije u prvom redu su njemačka planinarska društva »Njemačko alpinističko društvo (Deutscher Alpenverein) i »Njemačko udruženje istraživača« (Deutsche For-

schungsgemeinschaft), koji su preuzeli rad oko planiranja, uprave i nadzora poslova u vezi sa ekspedicijom. Upravljanje i usklađivanje pripremnih radova trajalo je preko dvije godine, a obavljao se u zakladi »Himalaja« njemačkog alpinističkog društva.

Na temelju preporuke njemačkog Odjela za vanjske poslove, ekspedicija je već krajem januara primila dozvolu ulaza od pakistanske vlade za sjevero-zapadno granično područje aKarakoruma.

Osigurano je i novčano pokriće rashoda ekspedicije.

Cilj ekspedicije DKE (Deutsche Karakorum Expedition) je dopunjavanje radova koje je vršila ekspedicija g. 1954. »Himalaja-Karakorum Expedition« (voda: Matthias Rabitsch) u sjevero-zapadnom Karakorumu (»Hunza Karakorum«, ili »Batura-Muztagh« i dr.). Rad ekspedicije g. 1954. pobudio je za područje visokih planina interes ne samo u krugovima planinara nego znanstvenih radnika. Na ovom području, koje se prostire sjeverno od Rakapoši i doline Hunza, nalaze se još mnogi neosvojeni vrhovi 7-tisućnjaka, od kojih neki još nisu dobili svoje ime.

U ovom području najvećeg uzdizanja zemaljske kore, neobično divlji i nepristupačni planinski vrhovi stavljaju u pogledu uspinjanja velike zahtjeve, teže od onih u drugim područjima Himalaje. S druge strane, uslijed svoga položaja kao spojnice između Centralne Azije (Hindukuš-Pamir) na sjeverozapadu i Himalaje na jugoistoku, ovo područje pruža bogato polje za vršenje prirodoslovnih i kulturno-historijskih istraživačkih radova.

Program DKE 59. postavljen je u okviru Međunarodne geofizičke godine. U

uskoj suradnji sa pakistanskim stručnim institutima postavljen je u prvom redu program obavljanja geoloških mjerenja kao i zapažanja u pogledu klimatskih prilika, te mjerenja zemaljskog magnetizma. To područje sjeverozapadnog aKarakoruma jedno je od najjačih područja — izuzev Arktika — u pogledu glečera, jer je njima pokriveno oko 25% površine. U Alpama je taj omjer svega oko 2%, a u Himalaji oko 10%.

Osim toga će se izvršiti vrijedan kartografski rad, koji je započet g. 1954.; ovaj će se izraditi na temelju fotogramskih snimaka.

Ekspedicija je iz Münchena krenula krajem aprila, a vratit će se vjerojatno krajem septembra 1959. H. B.

SASTANAK UIAA U HOLANDIJI

Od 4. do 11. lipnja održan je sastanak UIAA (Međunarodne alpinističke unije) u Holandiji i Belgiji. Na sastanku je od strane PSH bio prisutan podpredsjednik Saveza dr. Miljenko Rendulić, a od strane PSJ drugovi Čolić, Košir, Dedakin i Potočnik. Na stanku se raspravljalo o raznim planinarskim i alpinističkim problemima, o prijemu novih članova u Uniju, o organiziranju međunarodne alpinističke ekspedicije, o međunarodnoj suradnji gorske službe spasavanja i t. d.

MOLBA UREDNIŠTVA

Traže se stara godišta »Hrvatskog planinara«, Uredništvu nedostaju prvih sedamnaest godišta »Hrvatskog planinara«, časopisa HPD-a, koji je izlazio 1898. do 1914. godine. Mole se, koji posjeduju ta godišta, da ih ponude Uredništvu na otkup.

